

ВНЗ УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра богослов'я
КИЇВСЬКА ТРЬОХСВЯТИТЕЛЬСЬКА ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ

Магістерська робота

**АКТУАЛЬНІСТЬ ПОВЧАНЬ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ПРО
БОГОСЛОВ'Я ТІЛА У ВИХОВАННІ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЗАСАД
МОЛОДІ УКРАЇНИ**

Студент 6–го курсу: Ярема Муховський
Науковий керівник: вл. Максим Рябуха СДБ
магістр соціальної педагогіки

Київ–Княжичі 2023

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КНТЕУ – Київський Національний торговельно-економічний університет.

Йо – Євангеліє Йоана

1 Кор – Перше послання до Коринтян

Лк – Євангеліє Луки

Мр – Євангеліє Марка

Мт – Євангеліє Матея

Бт – Буття

Пс – Книга Псалмів

ЛГБТ – Лесбійнки Геї Бісексуали Трангендери

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ У СТАВЛЕННІ МОЛОДІ ДО ТІЛА.....	7
1.1. Розуміння тіла в сучасному світі.....	8
1.2. Кібернетизація людини	9
1.3. Трансгуманізм	13
1.4. ЛГБТ-изація.....	17
1.5. Віртуалізація людини	22
1.6. Споживацтво (консюмеризм)	26
1.7. Комерціалізація людського тіла	30
1.8. Висновок до даного розділу	34
РОЗДІЛ 2. ЗНАЧЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ТІЛА В ТЛУМАЧЕНІ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ	35
2.1. Біблійне бачення людського тіла	35
2.2. Основні погляди Католицької Церкви на тіло людини, згідно енциклік римських Архиєреїв.....	40
2.3. Висновок до даного розділу.....	47
РОЗДІЛ 3. ВІДПОВІДЬ ЦЕРКВИ НА ГОЛОВНІ ЗАПИТИ МОЛОДІ, А САМЕ – КІБЕРНЕТИЗАЦІЯ, ТРАНСГУМАНІЗАЦІЯ, ЛГБТ-ИЗАЦІЯ, ВІРТУАЛІЗАЦІЯ, КОНСЮМЕРИЗМ (СПОЖИВАЦТВО), КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ЛЮДИНИ.....	48
3.1. Страх перед стражданням старінням, та смертю (кібернетика, трансгуманізм).....	48
3.2. Не усвідомлення свого тіла. Виклик подружжю (ЛГБТ)	55
3.3. Віртуалізм	60
3.4. Консюмеризм.....	62
3.5. Висновок до даного розділу	64
ВИСНОВОК.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	73

ВСТУП

Проблематика дослідження полягає в неусвідомленні молодою людиною справжнього значення свого тіла. Ця проблематика постає від самих початків створення людства. Та в кожному епоху слідує нове переосмислення цієї проблеми. Оскільки, протягом останніх років суспільство вимагає від тіла відповідати певним вимогам, сьогоденна тілесність сучасної молоді часто сприймається як об'єкт естетичного поліпшення, який потребує постійного удосконалення для підтримки його привабливості. Це постійне прагнення удосконалювати себе в тілесному значенні дуже часто не відповідає дотеперішньому сприйняттю, та згідно цього постають реформовані тілесні виклики в сучасному світі, де в життя здорової людини втручається хірургія, та багато різних аспектів задля того, щоб молода особа відповідала стандартам сьогодення.

З огляду на проблематику дослідження, **метою** даної роботи буде віднайти відповіді на сьогоденні виклики духовного і морального характеру у житті української молоді, через аналіз вчення про тіло в Католицькій Церкві.

Для досягнення мети дослідження слід виконати наступні *завдання*:

1. Дослідити головні виклики духовного і морального характеру, які повстають перед українською молоддю в контексті сучасного життя.
2. Розглянути вчення Магістеріуму Католицької Церкви про тіло.
3. Надати відповідь Церкви на головні запити молоді стосовно викликів тіла.

Метод роботи. Для написання цієї дипломної роботи методологічною основою є аналіз, порівняння та синтез, церковних документів, біблійних текстів, праць Святих Отців та Апологетів, та інших джерел, а також методи інтерв'ювання та моделювання.

Межі. У цій магістерській роботі передбачається богословський аналіз, що братиме за основу соціологічні дослідження, опрацювання статей, для

визначення викликів сучасної молоді які стосуються теми тіла людини. Також буде зроблений аналіз вчення Церкви де будуть опрацьовані основні документи Учительського уряду Церкви такі як Катехизм Католицької Церкви та Папські енциклік від Папи Павла VI до Папи Франциска, для того щоб представити загальне вчення Католицької Церкви про тіло. Окрім того, заплановано стисло розглянути вчення отців Апологетів. Святих Отців, збірки катехиз Івана Павла II «Чоловіком і жінкою створив їх», інших сучасних релігійних науковців та богословів, для відповіді стосовно викликів тіла.

Актуальність. Така проблематика напевно ніколи не втратить свою актуальність оскільки зважаючи на те, що питанням тіла цікавляться від самого початку існування людства, то не є виключенням що ним взагалі колись перестануть цікавитися. Це означає що поки живе людина на цьому світі доти будуть питання стосовно усвідомлення, та справжнього значення тілесності. Сучасне суспільство зіштовхується з різноманітними питаннями, пов'язаними з тілом, такими як самовизначення, статева ідентичність, піклування про здоров'я та фізична привабливість. Дослідження показують, що багато людей стикаються з проблемами самоприйняття, негативним тіловим сприйняттям, експлуатацією тіла та стражданням через відсутність гармонії між тілом і душею. У сучасному контексті тема тіла та його гідності набуває нових аспектів, зокрема пов'язаних з технологічними змінами, соціальними нерівностями, гендерною та сексуальною рівністю. Вивчення та обговорення цих питань є важливими для формування здорового суспільства задля уникнення викривленого розуміння тіла. Піднімаючи ці питання, Церква може привернути увагу до значення свідомого сприйняття власного тіла та пошуку єдності між тілом і душею серед молоді. Шляхом надання належної освіти та інформації про фізичне, психологічне та духовне-моральне благополуччя, ми можемо допомогти молоді розуміти, що їхнє тіло є чимось на багато більшим, ніж лише зовнішній об'єкт естетичного сприйняття. Папа Іван Павло II розгорнуто висвітлив цю тему та надав тілу великого богословського значення,

та нажаль молоді в Україні про це мало відомо оскільки християнські науковці та богослови не багато говорять про тіло як таке.

Богословський контекст. Намагаючись дати відповіді на моральні та духовні виклики, ми, звичайно, спиратимемося насамперед на християнську богословську антропологію. В ній тіло є святим, непорушним та недоторканим, заслуговує на захист та повагу. Людське тіло є особливим, адже створене на образ та подобу Бога – це є фундаментом для розуміння тіла.

Також в даній роботі буде напрацювання в контексті вчення папи Івана Павла II, який випрацював всім відоме «Богослов'я тіла». Тут тіло представляється як складова, що реалізує духовну сутність людини. В ньому виявляється божественна присутність в особі, відтак тіло є святинею, що має велику гідність та потребує захисту. Через ці богословські контексти ми й спробуємо проаналізувати та знайти відповіді на сучасні молодіжні виклики

Історичний контекст. У роботі ми зосередимося на сьогоднішніх актуальних викликах у ставленні молоді до тіла та відповіді Церкви на молодіжні запити. Спробуємо окреслити сучасне розуміння людського тіла, проте для того, щоби здійснити це, потрібно буде дещо заглибитися й в інші історичні періоди. Адже щоби зрозуміти теперішнє осмислення, потрібно розглянути й особливості розуміння попередніх епох. Визначальними в цьому будуть, звичайно, античність та доба Просвітництва. Філософія платонізму античності вплинула на середньовічне мислення, а доба Ренесансу відкриває зовсім нові перспективи.

РОЗДІЛ 1

ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ У СТАВЛЕННІ МОЛОДІ ДО ТІЛА

Людину завжди цікавило її тіло. Через це вона в кожному епоху переосмислювала розуміння його значення для себе та коригувала своє персональне відношення до нього. Це не нова проблематика. Питання про людську природу зароджується в Адама, коли той прикрив своє тіло смоківним листям, усвідомивши свою наготу (Буття 3:7). Далі складність взаємодії одухотвореної Богом і впалої в гріх людської плоті чітко прослідковується на сторінках Святого Письма. Сукупність цієї інформаційної площини про людину згодом розвивається і природно трансформується в біблійну антропологію.

В платонівській філософській системі, у якій чуттєвий світ з його постійною мінливістю виникає і знищується, людському тілу як поганій матерії відводилася роль темниці, в якій замкнули душу. Така динаміка думки античного платонізму у його розумінні людського тіла інтелектуально пронизала середньовіччя і навіть частково відображалася у деяких формах християнського аскетизму. Домінантною стала концепція всеохоплюючого гріха і людської особи – безсилої і неспроможної. Цікавість до тіла була такою ж мінімальною, як і знання про нього¹.

Проте християнство з притаманною йому філантропією все ж таки вплинуло на розуміння людської соматички і навіть його змінило. Воно апелювало до людської природи, яка страждала, вмерла і воскресла у Христі, а отже є гідна Божого синівства. Тема ветхого Адама змінилася темою Адама нового. Розвиток християнської есхатології лише стимулював увагу до значення людського тіла у спасінні і майбутньому прославленні. Зародився особливий пієтет до питання тіла.

Ренесанс відкрив ще одну перспективу погляду на людину в цілому. Його ідеалом стає людина, як носій великого і закладеного в її тілі потенціалу,

---

¹ Дейвіс Н. *Європа. Історія* / перекл. з англ. Тарашук П., О. Коваленко. Київ 2014, 450.

завдяки розвитку якого особа стає «*homo universalae*» і здатна контролювати навколишній світ².

Доба просвітництва і абсолютизму несла на собі відбиток реформації, а відтак скоригований часом погляд на людське тіло. Епістемологія того часу ґрунтується на *lumen naturale*, тобто природньому світлу розуму. Завдяки цьому, як потім скаже Кант: «людство переросло накинута неповноліття»³. Особливе інтелектуальне середовище того часу формує думку про тіло як про добру та невід'ємну складову людини. Однак нові віяння і тенденції здебільшого вже не брали до уваги думку Церкви. Це породило ряд проблем та суперечностей, які мають своє продовження в сучасності. Саме це частково буде висвітлено в цій магістерській роботі.

В даному розділі ми проаналізуємо тенденційні підходи молоді до трактування власного тіла в сучасному секуляризованому суспільстві на прикладі найпоширеніших сучасних ідеологій. Це допоможе нам викристалізувати актуальні проблеми та їхню неузгодженість.

1.1. Розуміння тіла в сучасному світі

Кожна історична епоха формує певні ментальні моделі. Вони стають світоглядними орієнтирами, оскільки допомагають у формуванні поведінкового алгоритму та спонукають до вирішення існуючих проблем чи завдань за певним сценарієм. Таким чином людській особі нав'язливо пропонується тлумачення вже здобутого досвіду та відкриваються поняття механізмів його формування та критеріїв визначення. Проте плюралізм цих ментальних моделей зводиться до поняття людини, розуміння її місця у світі та усвідомлення феномену своєї тілесності.

Людина репрезентує себе у світі завдяки своєму тілу. У ньому нероздільно функціонує її фізичний та духовний аспекти. Через це тілесність людини завжди була цікавою для дослідницької оптики. На цьому також фокусує свою увагу у священних текстах цар Давид кажучи: «Ти сотворив моє нутро, ти мене

---

² Дейвіс Н. *Європа. Історія*, 488-489.

³ Там само, 615

виткав в утробі матері моєї. Хвалю Тебе, що сотворив мене так дивно; діла твої предивні...» (Пс. 139:13-14).

Погляди на тілесність людини пройшли довготривалу еволюцію. Через суб'єктивну інтерпретацію багато з них залишаються в історії на рівні стеріотипізації, коли тілесність особи зводилась виключно до репродуктивних функцій, трактуючи її як біологічне, а не соціальне явище. При цьому виключали її психоемоційність, заперечували теїстичну, або підкреслювали її атеїстичну складові. Так до сутності людської плоті почали підходити як до універсального принципу пізнання. Очевидно, що концепт тіла завжди залежить від соціокультурного тла, яке формується під впливом різних факторів. Цю думку відчитуємо в постмодерніста А. Синнота, який моделює концепт тіла в залежності від середовища його сприйняття. В Платона, наприклад, це тіло-в'язниця, в св. ап. Павла це тіло-храм, в Р. Декарта це тіло-машина, в Ж. П. Сартра це тіло-самість⁴. Синнота вважає, що тіло сучасної особи може практикувати кожен із вимірів у залежності від характеру соціальної ситуації, у якій воно перебуває»⁵.

Минуле залишило нам кілька відпрацьованих концептів. Вони проіснували декілька століть і є певним ментальним здобутком своєї епохи. Сучасність пропонує нові моделі з індексом різноманітності і антагонізму. Вони в свою чергу породженні і сформовані внаслідок наукового прогресу, як закономірність розвитку та вдосконалення знань. Завдяки цьому тіло людини повчали вивчати не тільки через призму філософської антропології, але як фізичну структуру.

1.2. Кібернетизація людини

Термін «кібернетика» походить з античної Еллади. Його генеза починається від народного свята кібернесіів, тобто стерничих. Їм греки особливо завдячували за вміле і безпечне управління кораблем. Римляни надали цьому терміну

---

⁴ Див. Вербицька О. *Постмодернізм як дискурсивна парадигма розуміння тілесності // Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. Випуск 4 (2). Одеса 2012, 119.

⁵ Вербицька. *Постмодернізм як дискурсивна парадигма розуміння тілесності*, 119.

управлінське визначення, а давньогрецький мислитель Платон у своєму творі «Політеї» назвав здібність керувати людьми кібернетикою⁶. В подальшому цим терміном також називали тих, хто завдяки своїм здібностям прагнув досягти поставленої мети. Отож, лексичне значення слова «кібернетика» хоч і зазнавало деяких змін і доповнень, однак домінуючою залишилася первинна інтерпретація з означенням «мистецтво керувати» і «управляти». Французький фізик Андреє-Марі Ампер вважав, що серед іншого кібернетика також є наукою про керування людським суспільством⁷. Тобто завданням такої теоретичної кібернетики було створення виключно наукового апарату і методів дослідження. З часом перед кібернетикою повстали виклики практичні. З їх вирішенням ця наукова дисципліна справляється. Отже в сьогоденні кібернетика розвинулась в науку про загальні принципи підвищення ефективності управління в різних системах, в різних суспільствах і в індивідах. Удосконалена кібернетична сучасна дослідницька матеріально-технічна база дає змогу глибше занурилась у таємницю будови людського тіла, на рівні біохімії мозку, процесів старіння і генетичної спадковості, тощо. При такому підході матерія, зокрема жива, розглядається тільки як спосіб зберігання і передачі інформації, яким по суті і є людське тіло. Все це має одну мету – тимчасово або на постійні основі технологічно покращити фізичні і інтелектуальні характеристики людини, збільшити діапазон її можливостей, забезпечити здатність контролювати її психо-емоційні стани та керувати ними.

З цією метою людина стає піддослідним сучасної кібернетики, яка розглядає її як підвид для ефективного ним управління. Індивід, входячи у експериментальне середовище на підставі добровільно інформованої згоди приймає мікроконтроллери та піддається процесам відстежування в реальному часі завдяки використанню чуттєвих безпроводних індикаторів розпізнавання

---

⁶ Олешко Т.І. – Касьянова Н.В. (ред.). *Перспективи підготовки фахівців напряму «Економічна кібернетика»: аспекти встановлення і розвитку електронної економіки // Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 1-2 березня 2017. Дніпро 2017, 4.*

⁷ Фіголь А. *Кібернетика. Її виникнення і значення.* Мюнхен 1966, 3-4.

Див. Лавріщева К. *Кібернетика, інформатика та програмна інженерія: аспекти розвитку // Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України.* Київ 2010, 3.

Див. Діордіца І. *Методологія дослідження кібербезпекової політики: кібернетичний підхід // Науковий вісник УЖНУ.* Випуск 23. Запоріжжя 2013, 106.

стану здоров'я і моторики. Очевидно, що в цьому присутня маніпулятивна складова, яку завуальовують бажанням зробити людину надсучасною, кібер-модною і майже безсмертною. Одним з таких наявних прикладів впливу кібернетики на людину можна спостерігати у спорті. Існує так звана спортивна кібенетика, яка керує спортсменом при підготовці до змагань у плані стратегічному, психофункціональному та тактико-технічному. Одним із похідних продуктів спортивної кібернетики є «Cardiomood». Прилад дозволяє визначити заховане емоційне напруження спортсмена і, як частина комерційної складової, реалізується тепер як модний ручний девайс для осіб, котрі ведуть активний спосіб життя.

Загрозливішим виглядає для суспільства можливість за допомогою кібернетично-технологічних маніпуляцій відділити інформацію з середовища матеріальної природи. Такий спосіб дозволяє науковцям переконливо сприймати свідомість індивіда як інформаційну матрицю, яку можна пересадити на квантову основу. Таким чином свідомість людини піддається копіювання з біологічної основи на небіологічний носій з подальшим використанням здобутого в комп'ютерній системі. Похідними таких спроб стала нейровізуалізація, яка дозволила в медичній сфері візуалізувати певні функції мозку та картографувати його показуючи взаємозв'язки між нейтронами. Це і є відповіддю на запитання як працює мозок.

Інформаційна революція і розвиток кібернетики прямують до головної мети – створення iVodi, підсиленої інтелектуальними і фізичними властивостями людини в поєднанні з електронними механізмами. Прогнозовано, що це буде небілкова, побудована за новими принципами безсмертна тілесність, в яку перенесуть індивідуальну свідомість особистості людини. Тобто певну структурну форму наповнять інтелектом. Науковці передбачають, що в iVodi буде інтегровано моделі найсучасніших винаходів. По суті, такий індивід стане сукупністю всіх методів і інструментів кібернетики. Змодельована індивідуальність не хворітиме, вдовольнятиметься обмеженою інфраструктурою, братиме участь в управлінських, політичних, соціально-

економічних та виробничих інтелектуально-технічних процесах. З його появою утвердиться принцип соціальної рівності⁸. Зараз ще важко цілісно зрозуміти природу цього явища, щоб усвідомити прогностні моделі для організації і функціонування суспільства у системі біологічної і небіологічної тілесності.

Також не визначеним залишається питання правової суб'єктності такої новітньої конструйованої моделі, яку в свою чергу не зобов'язуватимуть деонтологічні норми у сфері кібернетики⁹. Безправність в цій ситуації сприятиме проактивному розвитку і домінуванню небіологічного індивіда над біологічним. Непередбачуваними також стануть наслідки самоорганізації змодельованих індивідуальностей з метою контролю різних життєво необхідних алгоритмів управління. Науковці передбачають, що через це в недалекому майбутньому крім діяльності біохакерів ми матимемо активну з високим рівнем самоорганізації групу кіберхакерів¹⁰. Реванш у кіберпросторі між ними буде очевидний. З великою ймовірністю в цій площині в провокативний спосіб розвиватиметься кібербулінг, ксенофобія, расизм, тероризму, сепаратизму, міжнаціональна ворожнечі.

Тому зрозуміло, що такий кібернетичний метод не тільки призведе до сприйняття тіла в обмеженні свідомості, але водночас стане своєрідно спробою виклику перед проблематикою смерті. В цьому контексті людська тілесність розглядатиметься як рудимент, який втратив своє основне первинне призначення і тепер з метою досягнення компромісу інтересів, який балансує між життям і смертю, потребує свого покращення або цілковитої заміни.

Очевидно, що передумови для такого практичного процесу вже створені. Його теоретична складова передбачає, що людину слід сприймають не як психофізіологічну цілісність, а віддільність її мислення, розуму і інтелекту від її тілесності. Таким чином вважають, що людина це свідомість, а людське тіло тільки структурний носій такої свідомості.

---

⁸ Чубукова О. *Кібернетика: від простих систем та технологій до кіберсередовища* // Науковий економічний журнал «Актуальні проблеми економіки». Національна Академія управління №12 (174). Київ 2015, 37.

⁹ Див. Діордіца І. *Засади кібернетичної деонтології через співвідношення суцього та належного* // *Зальноукраїнський науково-практичний господарсько-правовий журнал «Підприємництво, господарство та право»*. Випуск 2. Київ 2019, 245.

¹⁰ Див. Діордіца. *Засади кібернетичної деонтології через співвідношення суцього та належного*, 246.

В реальності свідомість це не проста структура. Вона залежить від біофізичних та біохімічних характеристик. Свідомість і тілесність тісно взаємопов'язані. Свідомість визначається ступенем активації мозку, як енергетично вегетативний процес за регуляцію якого відповідає спинний мозок¹¹. Позбавлення свідомості її природніх регуляторів по суті визначатиме інший вже не природній напрямок розвитку інтелекту.

Парадоксальність ситуації з якою зустрілася людина у контексті кібернетичного осмислення тілесності полягає в тому, що кібернетика в своїй суті існує з моменту самоусвідомлення людини. Першим хто почав вживати кібернетику у практиці є людський розум, який по своїй природі у кожній окремій ситуації розпрацьовує для його носія принципи ділення послідовності ухвалення індивідом рішення. Саме ця логічна послідовність забезпечує ефективну підтримку процесу людського мислення¹². Спочатку людина застосовувала ідеї кібернетики в аморфному середовищі. Відтак вона випробувала її алгоритми в технології. Тепер вона використовує цю дисципліну в біології в таких масштабах, що кібернетика перетворилася в систему мислення проти індивіда, прагнучи видозмінити або вдосконалити його інтелект відірвано від тілесності, або перетворити індивід в кіберфізичну систему.

1.3. Трансгуманізм

Трансгуманізм, на відміну від кібернетики, не є науковою дисципліною. Це типовий продукт Постмодерну, своєрідний інтелектуальний рух і соціальна ідеологія на підтримку раціонального використання існуючих технологій і регенеративної медицини з метою оптимально продовжити довголіття людини, позбавити її організм ознак старіння, хвороб і як наслідок біологічної смерті. Через це трансгуманістів ще називають іморталістами, тобто тими, хто заперечує можливість смерті. У світі трансгуманісти об'єднуються в організації

---

¹¹ Горго Ю. *Кібернетично-психофізіологічний підхід до визначення штучного інтелекту* // *Науково-теоретичний журнал Національної Академії наук України*. Випуск 4. Київ 2016, 20.

¹² Косс В. *Кібернетичний підхід до аналізу трансформації інформації в процедурах мислення людини* // *Науково-популярний журнал «Світогляд»*. Випуск 4 (24). Київ 2010, 15.

з метою отримання і залучення інвестицій для унаочнення своїх гіпотез. Це робить зокрема і Світова трансгуманістична асоціація (The World Transhumanist Association). Як своєрідний символ віри вони мають свої ухвалені і оприлюднені «Трансгуманістичній декларації»¹³. Імморталісти в технологічному плані ґрунтуються на метафорі «людина як машина» сформульованій в добу Просвітництва першим представником «механічного матеріалізму» Жульєном Офре де Ламетрі. Ця коротка метафора тепер наповнилась глибоким змістом. Світогляд трансгуманістів підживлюється науковцями які вивчають процес старіння, та вбачають великі перспективи у переосмисленні сучасної антропології і творенні нового конкретного людського продукту з покращеними біологічними умовами існування. Англійський біолог і трансгуманіст Джуліан Сорелл Гакслі каже: «Нам потрібне ім'я для нової віри. Можливо цим іменем стане трансгуманізм: людина, що залишилася людиною, однак перемогла себе заради реалізації можливостей нової природи»¹⁴. Тому гуманісти розглядають людину як незавершений експеримент з великим невідкритим і невичерпним потенціалом¹⁵. Однак фокусування на природі людини має чіткий гедоністичний і егоїстичний напрям. Людина, завдяки гуманотехнології повинна жити максимально довго і отримувати від цього інтелектуальне та психологічне задоволення. Це раціонально здійснити на підставі осмислення сучасних перспективних наукових досягнень і передових технологій вдосконалення розумових та фізичних можливостей індивідуума. Екранізація епізодичного трансгуманізму яскраво відображена фільмі «Форсаж-9» і озвучена одним з персонажів, який висловлює думку про бажання удосконалити людське тіло завдяки технічним засобам. «Чим більше я машина – тим більше я людина» – так звучить його заклик. По суті цей підхід не новий. Про нього свого часу згадував також відомий німецький і американський філософ та соціолог Герберт Маркузе (1898-1979) кажучи: «Сучасна людина

---

¹³ Див. Ожеван М. *Трансгуманістичний рух та техноутопія кібернетичного імморталізму: філософсько-меодологічний аналіз* // Вісник КНТЕУ. Випуск 3. Київ 2015, 6-7.

¹⁴ Солдатська Т. *Перспективи трансгуманізму як нової філософії людини* // Вісник Львівського університету. Випуск 15. Київ 2017, 111.

¹⁵ Солдатська Т. *Перспективи трансгуманізму як нової філософії*, 109-110.

перебуває у лещатах темпорально змінюваної тілесності, онтологічного жаху перед «Старінням» та «Кінцем», перед усім фізичним»¹⁶. Вище згадані тенденції не слід повністю і однозначно сприймати як деструктивні. Сама людина за певних умов готова до таких змін і трансформацій. Однак їх застосування слід проводити у межах морального принципу «не нашкодити» на базі існуючої нормативно-правової бази. Прикладом такої успішної трансформації людини у поєднанні з сучасними технологіями є широке застосування біонічних протезів, котрі показують найвищий рівень своєї функціональності та полегшують життя індивіда. Іншим додатковим прикладом вдалого поєднання живого і технологічного у біоніці є експериментальний японський агрегат у вигляді кулі, який переміщувався над землею оминаючи всі перешкоди. В його основу увійшли властивості ока бабки, яка бачить на 360 градусів та технологічних складових¹⁷.

Очевидно, що суспільство прогресивно рухається до зміни підходу у розумінні і усвідомленні тілесності та прагне це раціонально обґрунтувати на основі оцінюванні цих речей з точки зору практичності і доцільності. Водночас це також своєрідний знак часу, який акцентує увагу на тому, що людина не задоволена сприйняттям своєї тілесності і тому є в пошуку до її конструктивізації. Однак не потрібно відкидати існуючих небезпек, які стоять за реальними і в деякій мірі вже прогнозованими прагненнями у розумінні тілесності. Американський філософ Йосіхіро Френсіс Фукуяма з цього приводу висловив думку, що сучасний розвиток технологій при неправильному його скеруванні завжди направлений проти сутності людини¹⁸, а різноманітність сучасних тенденцій і поглядів на людську природу лише вказують на джерело її цінності¹⁹. Трансгуманісти в недалекому майбутньому допускають докорінну зміну тілесності з подальшою можливістю для людини розглядати своє існування як керований біотехнічний процес. Вони вважають що така зміна триватиме до того стану, коли небіологічне матиме перевагу над біологічним, а

¹⁶ Див. Маркузе Г. *Ерос и цивилизация* / перев. с англ. Юдин А. Киев 1995, 352.

¹⁷ Чубукова. *Кібернетика: від простих систем та технологій до кіберсередовища*, 35.

¹⁸ Див. Фукуяма Ф. *Наше Постчеловеческое будущее* / перев. с англ. Левина М. Москва 2004, 349.

¹⁹ Фукуяма. *Наше Постчеловеческое будущее*, 6.

сама людина з «вінця творіння» перейде у статус перехідного індивіда, транс а потім в пост-людину. Разом з тими трансформаціями у такого перехідного біонічного типу можуть зникнути традиційні людські цінності, помінятися розуміння взаємовідношення добра і зла, втратитись базові антропологічні визначення і ідентичність²⁰. Все це потребуватиме нового філософсько-етичного переосмислення. Даючи можливість окремо взятому індивіду завдяки науково-технічним процесам покращити своє тіло, трансгуманісти усвідомлюють, що новітня біонічна архітектура тілесності є дороговартнісним процесом, а отже не є явищем доступним для усіх бажаючих чи реально цього потребуючих. Це своєрідна платформа для реалістичних маркетингових нано-, біо-, інфо-, когнітивно-кібернетичних пропозицій вдосконалення тіла для багатих.

В цьому контексті зрозумілими стають вищезазначені дефініції Джуліана Гакслі про трансгуманізм як нову релігію, в якій вибрані через трансфер переходять у транснатуральну тілесність, по своїй суті майже божественну, а отже безсмертну²¹. Це своєрідний новітній антропотейзм (людинобожжя) в якому знищується недосконала перша природа, дарується перспектива вічної молодості та технологічного безсмертя. При цьому у релігійному сенсі йде відповідна заміна понять. Транснатуральна тілесність замість душі матиме свідомість, замість духу інформацію²². Для одних це утопія, для інших – мета. Підґрунтям для такого мислення іморталістів є гностицизм, який допускає, на відміну від грубого матеріального тіла, набуття людиною через осягнення гнозису тіла нового, світлоносного²³. Тому іморталісти кінцевою метою бачать не вдосконалення людського тіла, а вихід поза його межі за допомогою певних технологій і творення людини нової. Інші верстви населення в цьому плані є не конкурентноспроможними, а отже позбавлені рівного доступу до цих

²⁰ Стратонова Н. *Морально-етичні проблеми трансгуманізму*. Острог 2019, 108; 113.

²¹ Див. Ожеван. *Трансгуманістичний рух та техноутопія кібернетичного іморталізму: філософсько-методологічний аналіз*, 6.

²² Долбня М. Р. – Гончарова О. (ред.). *Трансгуманізм як напрямок філософських досліджень // Матеріали III всеукр. студ. наук.-практ. конф. «Філософські та культурологічні проблеми людства очима студентства»*. – НУК. Миколаїв 2020, 120.

²³ Див. Ожеван. *Трансгуманістичний рух та техноутопія кібернетичного іморталізму: філософсько-методологічний аналіз*, 8.

технологій. Приватні партикулярні цілі фінансово спроможного індивіда матимуть перевагу над конкретними потребами у суспільстві. Тому явище трансгуманізму водночас породжує глибоку соціальну дистанцію в суспільстві та, без етики відповідальності, ділить людей за структурними відмінностями у їх тілесності.

Отже зрозумілою стає екзистенціальна теза про те, що людина творить саму себе. Таким чином розпочне своє існування новий суспільний клас людей кращий в їх розумінні від інших індивідів. Саме так науково-технічний прогрес перестає служити для блага цілого суспільства змінюю своє призначення виключно для задоволення потреб вибраних. Вище окреслена нова форма нерівності породить етику самотності і закритості елітарно-соціальних груп чи рухів. В контексті цієї проблематики не вирішеним також залишається питання автономії людини після медико-технологічних удосконалень, маніпуляцій з її мозком, а відтак і підсвідомістю. Очевидно, що в цьому випадку рамки визначених дефініцій в законодавчих текстах щодо тілесності, особистості і свободи вираження індивіда будуть скореговані, або повністю змінені²⁴. Це виклик етичному раціоналізму і філософсько-методологічному аналізу, які залишають без остаточної відповіді природу конфлікту між людською тілесністю і прогресивними технологіями. Таким чином ці упередження поглиблюються, зростають і загострюються.

1.4. ЛГБТ-изація

Черговою ідеологією, яка заперечує об'єктивність тіла і кидає виклик для його самоусвідомлення та самосприйняття є ЛГБТ. Представники цього руху вважають себе спільнотою, поведінку якої у морально-сформованому суспільстві називають девіантною (неправильна).

Спочатку їх нелегальний статус змушував їх притримуватися правил традиційної соціалізації. Тому більшість з них показували свою успішність,

---

²⁴ Див. Капустіна Н. – Попсуєнко Л. (ред.). *Трансгуманізм як проект покращення людини: філософсько-етичний вимір* // Наукове видання «Юридичний вісник». Випуск 2. Одеса 2019, 95-96.

талановитість і потрібність, що є оптимальною моделлю для життя в суспільстві.

До 2008 року нетрадиційні сексуальні організації були незаконні. У 76-ти країнах світу їх діяльність переслідувалася законодавчими традиціями та сукупністю всіх правових засобів, не виключаючи криміналізації гомосексуальних відносин, довічного позбавлення волі і смертної кари у ісламських країнах. Кроком до правової легалізації ЛГБТ стала декларація 34-ох країн учасниць Організації Американських Держав, які підтвердили, що захист прав людини поширюється і на людей нетрадиційної сексуальної орієнтації. Очевидно, що ця моральна проблематика перетворилася в проблематику з політичним підтекстом, а згубність таких тенденцій чітко спрямовувалася на ментальну зміну суспільства та його законодавчої бази для подолання дискримінації на основі сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Таким чином 31 березня 2010 року Комітет міністрів Ради Європи звернувся до країн-членів Ради Європи вдосконалити законодавства з урахуванням прав ЛГБТ щодо спорту, охорони здоров'я, трудових відносин, приватного і сімейного життя і освіти. 29 квітня цього ж року ПАРЄ своєю ухвалою ввела в дію Резолюцію і Рекомендації стосовно дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації, визнавши в такий спосіб за ЛГБТ особами рівною мірою універсальні права та алгоритм дій із забезпечення і дотримання таких прав²⁵.

Тепер ця спільнота добре самоорганізувалася та структуризувалася. Вони пройшли довгий бюрократичний шлях від заклику їх поважати, як показника толерантності, присутнього в кожній національній культурі, до вимог визнання легітимності їх законних інтересів. Окремі експерти навіть вважають, що термін толерантність у відношенні до сексуальних меншин тепер досить некоректний, бо означає терпляче ставлення. Натомість вони пропонують нейтральну термінологію на зразок «розмаїття», що не виражає жорсткого

---

²⁵ Див. Свящук А. «Правовий захист ЛГБТ-спільноти». Київ. 2018, 64-66.

ставлення до явища²⁶. У середовищі, де це ще неможливо, розпрацьовують політику компромісів²⁷. Таким чином проходить процес віддалення закону від суспільної моралі. Проте очевидним є факт того, що відкритість і узаконення нетрадиційної сексуальної ідеології тепер легалізувало вже об'єктивно існуючу реальність. Маючи міжнародне представництво на усіх ієрархічних щаблях державної влади вони поступово і цілеспрямовано ведуть політичну, культурну, соціальну і релігійну експансію. У зростаючому об'єднанні ЛГБТ спільноти все більше і гучніше вимагаючи для себе звільнення від будь якої незалежності, як відповідь на упередження, гомофобію і дискримінацію.

Принципова конфронтація з консервативним соціумом визначають антагонізм між інтерпретацією базових моральних цінностей. Для ЛГБТ меншості – це нетрадиційна сексуальна поведінка як норма безумовної свободи особистості необтяженої жодними морально-етичними принципами, для adeptів традиційних відносин – збереження інституції сім'ї і родини. Вони наголошують, що не вимагають для себе нових особливих прав і свобод, оскільки такі їм належать виходячи з поняття достоїнства людської особистості²⁸.

Незважаючи на прийняття правових законодавчих підстав для існування і діяльності меншин певної сексуальної спрямованості все ж таки неможливо однозначно ствердити, що йде незворотній процес деморалізації суспільства. Доповідь Ради Європи показує, що у соціумі далі існує серйозне і негативне історично-витворене упередження до осіб з гомосексуальністю. Підтвердженням цьому є опитування в країнах-членах Ради Європи. Там більшість населення далі вважають, що гомосексуальність незаконна, розглядається як біологічний розлад і хвороба, яку можна лікувати.²⁹ Попри введення нових юридичних значень для окреслення діяльності сексуальних

---

²⁶ Марценюк Т. *Страх розмаїття: національні властивості толерантності і гомофобії* // Журнал Критика. Число 11-12. Київ 2009, 145-146.

²⁷ Марценюк. *Страх розмаїття: національні властивості толерантності і гомофобії*, 145-146.

²⁸ Див. Commissioner for human rights. *Доклад о правах человека. Дискриминация по признаку сексуальной ориентации и гендерной идентичности в Европе*. Страсбург 2012, 43.

²⁹ Див. *Доклад о правах человека. Дискриминация по признаку сексуальной ориентации и гендерной идентичности в Европе*, 27-28.

меншин у всіх їх проявах з такого семантичного потенціалу нової термінології активно користуються медики. Наприклад черговий крок у цьому напрямку зробила Американська Психіатрична Асоціація, включивши термін «розлад гендерної ідентичності» в посібник з психіатричної діагностики дозволивши діагностувати так звану гендерну дисфорію, тобто незадоволеність своєю статтю, а отже неможливість реалізації права на юридичне визнання вибраної статі³⁰. Однак, беручи до уваги проведені опитування, які є індикатором суспільної думки, слід зазначити, що все ж таки найбільш привабливе середовище, яке формує позитивне відношення до ЛГБТ це середовище друзів і знайомих³¹.

Очевидно, що для представників ЛГБТ об'єктивна дійсність тіла нівелюється, а стать визначається не природою, а самою особою після самоусвідомлення. Представники секс меншин можуть мати дітей від попереднього зв'язку, компенсувати їх відсутність усиновленням або законним опікуномством. Не рідко вони користуються медичними репродуктивними технологіями і виховують дітей у нетрадиційному зв'язку, що дає їм змогу формувати у дитини не статеві, а гендерні відмінності. При цьому вони не нівелюють поняття біологічної статі (sex), а радше акцентують увагу на понятті «gender», як соціально сконструйованих ролей, які за бажанням можна міняти³².

Ця ідеологія відкрито робить спроби трактувати тіло у певному сюрреалістичному спектрі, заперечуючи його очевидну природу і завдання. Через це виникає загроза біологічного регресу нації, характерною ознакою чого буде зниження чисельності населення і зменшення національної різноманітності груп. Крім морально-етичної складової на цьому також акцентують увагу представники різних релігійних конфесій. Вони найбільш радикально формують відношення соціуму до таких викликів інтерпретуючи своє бачення проблематики на підставі релігійного навчання. Їх голос в суспільствах з морально сформованою орієнтацією є домінуючим. Це дозволяє

---

³⁰ Там само.

³¹ Там само, 32.

³² Свящук. «Правовий захист ЛГБТ-спільноти», 48-49.

впливати на суспільно-політичні процеси щодо специфічного сприйняття сексуальних меншин і неспроможності їх повноцінного визнання на законодавчому рівні різних держав. Очевидно, що це також підсилює світову моральну опозицію лідерів національно-політичних рухів і інших авторитетних осіб, хто відкрито заявляє про загрозу аморальності, демографії та розмивання розуміння кордонів маскуліності і фемініності.

Шкала сприйняття ЛГБТ зараз варіюється в залежності від морально-культурної формації суспільства. Очевидно, що їх неможливо стереотипувати, медикалізувати чи викинути з соціуму, оскільки озвучені ними проблеми повстали і існують з того часу як існує саме суспільство. Проте боротьба частково стосується також питання обмеження демонстративності таких відносин з наміром обмеження їх лише до приватної сфери³³. Така підстава має своє обґрунтування, адже агресивна поведінка на демонстративні дії ЛГБТ зростає і загострюється коли вони стають помітні у суспільному житті як індивіди чи окремі групи³⁴. Мотивованому і провокуючому насиллю також опосередковано сприяють Мас-медія. Їх висвітлення проблематики часто носить сенсаційний характер, є багатоаспектним, з балансуєчим охопленням ЛГБТ тем та з залученням до цього авторитетних і впливових діячів мистецтва, представників спорту чи політики, які відкрито пропагують заміну традиційних гендерних ролей.

Пережита у світі «сексуальна революція» знищила поняття соціального сорому і традиційних звичаїв³⁵. Гаслом «моє тіло – моє діло» знівельовалися будь-які кордони у відношенні до тіла, чим, водночас, допускалося статеве свавілля. Так було зневажено статевість. Моральні аргументи всупереч таким ідеям нівелюються.

Підсумовуючи вищезазначене можемо ствердити, що Ніцшевські ідеї критики традиційної моралі продовжують знаходити своїх послідовників в сучасності. Намагання розмити розуміння і усвідомлення тілесності

---

³³ Див. Доклад о правах человека. Дискриминация по признаку сексуальной ориентации и гендерной идентичности в Европе. Издательство Совета Европы, 37.

³⁴ Там само, 38; 68.

³⁵ Дейвіс. Європа. Історія, 1112.

призводили до зміни концептуалізації тіла. Це не означає, що суспільство цілковито втратило культуру високої моралі. Навпаки, внаслідок цілеспрямованого аморального відношення до людського тіла виробилися моральні антитіла. Без сумніву, сукупність морально-суспільних викликів сформувати новий модус сприйняття тіла (у кожен епоху) породжували відповідну реакцію на рівні моральної апологетики і екзистенціалізму. Найпоследовнішим в цьому була Церква. Від апостольських часів до сьогодні вона була не лише голосом сумління у питаннях інтелектуальної трансформації вчення про тіло, але й своїм вченням намагалася коригувати думку суспільства щодо тілесності у ідеях ідеологічних, фізичних та медичних. В такий спосіб вдавалося уникнути акцентування на тіло як суспільну проблему і частково нівелювати конфлікти культурних систем та суджень про реконструкцію людського тіла, як біомедичного матеріалу. Це водночас дало змогу по новому сприймати тілесність, вбудувати її в рамки вже існуючих соціальних норм і не допустити її шаблонування на вимогу часу.

1.5. Віртуалізація людини

Для людини тема віртуальності не нова. Її початок в античності. У кожен історичний період ця ідея була по-своєму актуальною і наповнювала своїм смисловим значенням дослідників гуманітарних, технічних і природничих наук. Термін «віртуальність» пройшов довгу історію походження від початкового означення як «мужність» до моральних якостей таких як «порядність», «чеснота» і «душевне благородство». Значно пізніше терміну «virtus» надали додаткових значень таких як «енергія» і «сила»³⁶.

Першим, хто в античності передбачив ментальний алгоритм віртуалізації, є давньогрецький філософ Арістотель. Він логічно пояснив взаємодію трьох термінів «δύναμις» - «ἐνέργεια» - «ἐντελέχεια» і показав їх причинно-складовий зв'язок в наступній послідовності: можливість «δύναμις» за допомогою енергії

---

³⁶ Див. Шадських Ю. Еволюція смислового значення поняття «віртуальна реальність» // Філософський альманах. Випуск 2 (172). Львів 2020, 73.

«ενέργεια» осягає дійсність «έντελέχεια»³⁷. В сьогоднішній, зберігаючи тяглість такої думки, з певністю можна змоделювати перехід людини у віртуальний світ саме у вищезгаданій послідовності. Особа, завдяки своїй можливості та за посередництвом енергії входить у дійсність. Ця дійсність насправді не присутня, але в ній присутньою є сам реальний індивід.

Терміну «virtus» не оминув і святий Тома Аквінський. Середньовічна філософія закріпила за цим терміном здатність однієї реальності генерувати реальність іншу. В контексті існуючої термінології Вчитель Церкви у своїй праці «Сума проти язичників» розглянув і пояснив з урахуванням їх відмінностей співіснування нижчого з вищим³⁸.

Черговим надбанням в осмисленні віртуальності є дослідження французького філософа Рене Декарта. Він зараховував віртуальність до ірраціонального, порівнявши його з сновидіннями³⁹. Більш конкретну аналогію між комп'ютерною віртуальністю і психікою людини провів американський психолог Ч. Тарт. Згідно з його інтерпретацією психіка людини по своїй природі вже є віртуальною⁴⁰.

Віртуалізація як явище є сучасною темою, хоча початкове значення цього терміну є втрачене⁴¹. Воно розвивається і сприймається дуалістично – як реальність і як уявність. Реальність в свою чергу передбачає існування об'єктивності, а уявність – умовність. Саме в такому значенні віртуальність увійшла у іноземні словники: «virtual» (англ.) – фактичний, дійсний, такий, що є (чимось) по суті; уявний (про фокус, зображення)⁴².

Розвиток віртуалізаційних процесів настільки динамічний, що методологія дослідження цього комплексу проблем лише почала формуватися. З формуванням явища віртуальності водночас виникла «віртуалістика», як науково-практичний підхід для вивчення цього явища. Її не можна

³⁷ Див. Шадських. *Еволюція смислового значення поняття «віртуальна реальність»*, 74.

³⁸ Див. Т. Аквінський. *Сума теології*, II: «Сума проти язичників», глава 68.

Див. Шадських. *Еволюція смислового значення поняття «віртуальна реальність»*, 75.

³⁹ Див. Шиман К. *Еволюція поняття «Віртуальна реальність» у філософії* Філософський альманах. 2020. Випуск 2 (172). 69.

⁴⁰ Див. Шиман. *Еволюція поняття «Віртуальна реальність» у філософії*, 77.

⁴¹ Див. Воробьев Д. *Виртуальная реальность: бытие и ничто*. Нижний Новгород 2007, 74.

⁴² Див. Шадських. *Еволюція смислового значення поняття «віртуальна реальність»*, 76

класифікувати як наукову дисципліну, яка здатна виробити цілісний підхід до сприйняття цього феномену. Це швидше модель для постановки проблеми, яку можна використати як зразок вирішення визначених дослідницьких завдань у наукових колах⁴³. Таким чином наукове середовище радше робить якісні спроби відповісти на вже існуючі виклики, але не може глобально в подальшому прогнозувати ймовірність наслідків щодо втрати людиною своєї ідентичності і конструювання нею віртуального образу тілесності в соціальних мережах. Віртуалізація, як соціальне явище має глобальний та повсякденний вплив. Цей відхід від дійсності вводить людину у іншу площину, де тілесність є «порожньою сутністю» відірваною від повсякденної реальності, а сама людина стає своєрідним інформаційним двійником⁴⁴. З огляду на це доцільно говорити про нову, набуту і сформовану якість людини - «віртуалізована людина» (*homo virtualis*). Це не усталена дефініція і приймається лише для підкреслення незворотнього процесу проникнення віртуальності в соціум⁴⁵. Входячи до віртуальної реальності, особа відчужує себе від соматичності, творить свій паралельний статус, в більшості цілковито відмінний від статусу реального. Створений нею образ прагне відокремлення від суб'єкта існування⁴⁶. Часто це відбувається через труднощі своєї реалізації, розбіжності між очікуваним і здобутим, нездатності прогнозування життєвих перспектив. Це провокує людину до своєрідної ментальної втечі у віртуальний світ, в якому вона здатна значно прогресивніше і з меншими зусиллями досягати успіхів замістивши реальність на копії.

Так особа починає творити свою конфігуративну культуру, в якій поведінковий аспект попереднього покоління не сприймається як такий, а перспективи життя визначаються поведінкою сучасників. Трансформуючись в іншу реальність існуючих технологій, особа підсвідомо проходить своєрідний

---

⁴³ Див. Шиман. *Еволюція поняття «Віртуальна реальність» у філософії*, 75.

⁴⁴ Гриців С. *Трансформація тілесності через призму сучасної б'ютифікації*. Випуск 1. Львів 2019, 56.

⁴⁵ Покуліта І. *Віртуалізація повсякденності як атрибут медіакультури сучасності (в контексті теорій соціальної реальності)* // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. Випуск 3 (11). Київ 2011, 42.

⁴⁶ Рисований І. *Проблеми віртуалізації буття людини в інформаційному суспільному просторі* // Матеріали XXI міжнародної науково-практичної конференції «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті». Випуск І. Харків 2020, 62-63.

процес симуляції і патологізації. Для неї це рефлекторна реакція на несприйняття певних зовнішніх викликів і обставин, серед яких вона опинилась. Її довготривале перебування у симулятивній інформативній безодні формує її як «віртуальну особистість» з симптомами узалежнення від даного явища та з усіма наслідками для її соматичності, які з цього випливають. Хоча медицина ще не класифікувала цей вид узалежнення як хворобу, проте є очевидним, що у таких людей в першу чергу страждають психомоторика та соціальні зв'язки. Вони стають менш продуктивними на роботі, дратівливі та з пониженою соціальною активністю. В цьому і криється негативний аспекти віртуалізації суспільства, оскільки технічні засоби стають для індивіда певними свідомими ізоляторами від соціуму на рівні органів її чуття. Для такої людини цінності інформації здобутої у віртуальності перевищує цінності її особистих матеріальних надбань. Це можна спостерігати на прикладі геймерів, які до здобутків у кіберпросторі ставляться вище ніж до здобутків духовних і матеріальних цінностей.

Слід зазначити, що під впливом віртуалізації і з глобальним зростанням інформативної бази, людині через маніпулятивні впливи стає важче оцінювати її якість. Через своєрідну відчуженість від соціуму особа перестає критично рефлексувати і інтелектуально регресує. Так індивід втрачає свої світоглядні позиції, а відтак і ідентичність⁴⁷.

Водночас не слід однозначно стверджувати, що віртуалізація людини є одностороннім і однозначним явищем. До цього особу спонукають також зовнішні обставини суспільного буття. У віртуалізацію перейшло чимало аналогів соціальних інститутів, з якими себе ототожнює людина. Тому виникли відповідні цінності, практики, символи і умовні норми, які людина засвоює із здатністю впливати на зміну їх параметрів або можливості виходу з них⁴⁸.

Отже, віртуалізація не існує без прямої і безпосередньої участі у ній людини. Через це існує розрізнення між «віртуальною реальністю» і

---

⁴⁷ Покуліта. *Віртуалізація повсякденності як атрибут медіакультури сучасності (в контексті теорій соціальної реальності)*, 43.

⁴⁸ Рисований. *Проблеми віртуалізації буття людини в інформаційному суспільному просторі*, 62.

«комп'ютерною реальністю». У першій мірою всіх речей є людина, для якої комп'ютер моделює паралельний симулятивний простір, у другій акцент ставиться на технічних засобах, завдяки яким існує інтерактивний простір. Останній не поглинає особу як простір віртуальний, а взаємодіє з людиною. Прикладом такої взаємодії є так звані академічні інтерактивні простори, які впливають на якість освітнього процесу.

1.6. Споживацтво (консюмеризм)

Феномен консюмеризму (від англ. consumer - споживач), як процес формування розумних потреб особистості почав динамічно досліджуватися ще у XVIII—XIX століттях⁴⁹. Однією з причин його осмислення, як суспільного явища, стали цілеспрямовані і поетапні структурні економічні реформи у ряді держав, які сприяли розвитку людського добробуту і зміні соціальних звичаїв.

Генрі Форд був першим, хто на практиці сформував і показав динаміку розвитку консюмерних відносини в соціумі. Завдяки конвеєрному виробництву він збільшив продуктивність праці, знизивши водночас собівартість продукованої одиниці при достатньо високому рівні зарплати працівника. Масове виробництво спровокувало масове споживання⁵⁰.

Тепер надмірна увага заможних держав до питань житла, охорони здоров'я, пенсійної системи позбавила людину традиційних переживань і водночас породила певну психологічну залежність у вигляді «споживацтва», яке спрямоване на задоволення індивідуальних потреб людини в контексті масового споживання матеріальних благ⁵¹. Тому консюмеризм слід розглядати водночас як: заклик до продукування якісних товарів і послуг; ідеологію, яка спрямована на розвиток насолоди споживання; філософію, котра в свою чергу сформувала свою систему цінностей і установок, в тому числі і до тіла

⁴⁹ Див. Северин-Мрачковська Л. *Консюмеризм як феномен духовно-економічного життя сучасної людини: pro et contra* // Університетська кафедра. Випуск 6. Київ 2017, 138.

⁵⁰ Див. Северин-Мрачковська Л. *Консюмеризм: морально-етичний вимір* // Гуманітарний вісник запорізької державної інженерної академії. Випуск 66. Запоріжжя 2016, 104.

⁵¹ Дейвіс. *Європа. Історія*, 1111

Див. Радаєв В. Социология потребления: основные подходы. Москва 2005, 5-18.

людини⁵². Людина як споживач стала ключовим компонентом сучасного соціуму, для якого продукуються товари за межами існуючих потреб для її існування. В цьому контексті не йдеться про задоволення нагальних життєвих потреб людини а її забаганок. Тобто економічно пропагується розвиток потреб у матеріальних цінностях, але ці потреби перевищені або точніше сказати завищені. Очевидно, що консюмеризм перестав бути характеристикою споживання а став закликком до гедонізму.

В контексті суспільного консюмеризму виникло поняття «статусність» продукту споживання. Це, в свою чергу, вплинуло на побудову міжлюдських взаємовідносин. Індивід, оточений статусними продуктами споживання, легко змінює не статусне середовище, а разом з тим не статусних друзів, членів родини, робоче середовище. Людина усвідомлює цінність матеріального, але з втратою моральних пріоритетів втрачає почуття безкорисливості, знецінює людські взаємозв'язки і стає на шлях дегуманізаційних тенденцій. Індивід перетворюється на одиницю споживання, тобто *homo consumens* з ірраціональними причинами. В його житті відбувається переродження уподобань, а зростаючі споживацькі інтереси стають не тільки чіткими життєвими орієнтирами, але й своєрідними засобами контролю індивіда. Самоідентифікація такої людини проходить у прив'язці до товару яким вона користується: «Я той, хто живе в дорогому будинку. Я той, хто їздить на дорогому авто»⁵³ і тому подібне.

Отже консюмеризм є суспільним статусним явищем, в якому підвищення якості товару чи послуг впливають на підвищення рівня життя. У ньому не існує соціальної рівності. Це радше стан коли нижчі доганяють вищих. А ознаками їх соціальних станів є певні зовнішні символи класової відмінності.

Кожна з таких суспільних категорії однаково в житті користується подвійними моральними стандартами. Прагматичність їх думки зводиться до того, щоб не втратити те, що вже здобули. Тому будь-які ризики політичного,

---

⁵² Северин-Мрачковська. *Консьюмеризм як феномен духовно-економічного життя сучасної людини: pro et contra*, 139.

⁵³ Див. Северин-Мрачковська. *Консьюмеризм як феномен духовно-економічного життя сучасної людини: pro et contra*, 139.

економічного чи культурного плану вони намагаються швидко усувати або зводити їх до мінімуму. Такі консюмеризовані суспільства завжди вибирають компромісний мир із збереженням їх статусу ніж довготривалу конфронтацію. Для них гіперконсюмеризований індивід кращий за індивід мілітаризований. В глобальному плані між суспільствами з культурами гіпер і мінімальним споживанням спостерігається дистанція і відчуження. Різниця між ними полягає не в расових відмінностях, а в тому, що ти маєш і що ти продукуєш.

Очевидно, що раціонально розвинені індустріальні моделі консюмеризованих суспільств з застосування сучасних ефективних методів виробництва завжди будуть продуктивніші, гнучкіші на економічні виклики, стабільніші у фінансовій системі і відповідають на актуальний попит внутрішнього і зовнішнього ринків споживання. Продуктивність їх виробництва відображатиме кінцеву якість продукту. Натомість індустрія соціальних груп з мінімальним рівнем культури споживання радше служитиме як сировинна база для розвинених консюмеризованих соціумів і сприятиме науково-технічному прогресу останніх. З огляду на це культура споживання завжди є ознакою розвитку сучасного суспільства і стилем його життя⁵⁴. Таким чином можна говорити, що консюмеризм як явище породжує новий економічний і соціально-політичний порядок⁵⁵.

Отже явище споживацтва спрямоване на «учеревлення» людини з метою перетворення її на інструмент і основний рецепієнт у просторі споживацьких практик. Проте надмірне споживацтво перетворює людський матеріальний успіх з засобу існування на його мету. Через це соціологи вважають, що споживацтво є ефективною формою матеріалізму⁵⁶. Очевидно, що консюмеризм є невід'ємною складовою для тіла. Це не можна заперечити у своїй суті. «З усякого дерева їстимеш» – сказав Творець людині (Буття. 2:16). Тому природно, що людина споживає, подібно, як і споживають тварини. Тільки тварини роблять це інстинктивно, а людина є творінням одухотвореним,

---

⁵⁴ Див. Северин-Мрачковська. *Консюмеризм: морально-етичний вимір*, 103.

⁵⁵ Див. Северин-Мрачковська. *Консюмеризм як феномен духовно-економічного життя сучасної людини: pro et contra*, 144.

⁵⁶ Дейвіс. *Європа. Історія*, 1111.

а отже може контролювати свої (тварні) інстинкти стаючи по справжньому людиною⁵⁷. Тоді вона домінує над матеріальними цінностями завдяки зберіганню цінностей духовних.

Входячи в орбіту консюмеризму, індивід працює не задля індивідуальної самореалізації, а з метою самозбагачення. Самореалізацією така особа вважає можливість споживати те і в такій мірі, що на її погляд є пріоритетним і модним у суспільстві. Саме так людина входить в нерозривний ланцюг взаємовідносин з виробника в споживача будуючи свій суб'єктивний добробут.

При правильному застосуванні консюмеризму це явище має позитивну складову і впливає на розвиток таких галузей як маркетинг, туризм, готельний бізнес і рекламу⁵⁸. Про останню слід сказати окремо. Культура консюмеризму постійно підживлюється рекламою, подекуди агресивною внаслідок соціальної конкуренції. По суті реклама – це донор консюмеризму і торгівельний двигун.

Саме завдяки рекламі сформувалися чіткі філософські засади консюмеризму і пропагуються штучні потреби для індивіда спекуючи на її емоційному стані⁵⁹. Споживач в якості компенсації за витрачені кошти імпульсивно отримує не лише продукт, а й моральне задоволення. Продукуючі компанії стали рівноправними партнерами з рекламною індустрією для донесення цільовій аудиторії своїх брендів. Водночас, нав'язуючи індивіду кінцевий продукт, рекламна індустрія часто свідомо використовує при цьому візуалізацію людського тіла без поваги до самої людини, толерантності і позитивізму. Головною є мета для проштовхування кінцевого продукту на ринок збуту і порятунок брендів від іміджевих та фінансових втрат.

Наявним прикладом цього є стереотипна реклама сільсько-господарських, промислових чи продовольчих товарів з використанням оголеного, зазвичай жіночого, тіла як очевидного сексуального об'єкту без моральних норм. Очевидно, що ці речі не поєднуються між собою, але рекламодавці апелюють до лібідо кінцевого споживача, захоплюючи його наготою тіла як візитною

---

⁵⁷ Бунге Г. *Обьядение. Лакомство. Обжорство*. Москва 2014, 18.

⁵⁸ Див. Северин-Мрачковська. *Консьюмеризм як феномен духовно-економічного життя сучасної людини: pro et contra*, 148.

⁵⁹ Див. Северин-Мрачковська. *Консьюмеризм: морально-етичний вимір*, 107.

карткою та водночас підсвідомо нав'язують меседж про обмеженість продукту, який рекламується. Таким чином, згідно з словами Б. Попової, «людська тілесність остаточно стає елементом маркетингу і фактором збагачення. Досконале, красиве тіло (жіноче, насамперед) є неодмінним атрибутом у бізнесовому онтологічному просторі»⁶⁰.

1.7. Комерціалізація людського тіла

Ринкова економіка дала поштовх до розвитку, відео фіксації і публічному вияву людських проявів і почуттів. Це стосується і відвертості сексуальних відносин, які вкорінюють у свідомість індивіди негативні прояви.⁶¹ Через зміну моральної свідомості суспільства зародилося явище так званої комерціалізації людського тіла, його символізації.

Відомості про різного роду сексуальне життя у ранніх групах суспільного життя сягають ХХ – VIII тисячоліть до нашої ери, віднайдені археологами. Проте вони несли сакральний а не еротичний зміст. Це саме можна зустріти і у грецькій міфології, де на честь перемоги бога Ероса влаштовувалося релігійне дійство⁶².

Монетизація зображень непристойного статевого життя – явище не нове. Воно у Греції отримало назву «порнографія», що дослівно означає "опис життя публічних жінок для сексуального збудження клієнтів"⁶³. Одним із унаочнених прикладів таких зображень є давньогрецькі та етрусські фрески, вази і інші твори мистецтва, де відображений статевий акт, оргії, педофілія та гомосексуальні відносини. Аналогічні зображення знаходять археологи і серед руїн Помпеї⁶⁴. Відтак за терміном порнографія закріпилося значення натуралістичних непристойних сексуальних зображень. Таке псевдомистецтво перестало оспівувати красу людського тіла, його природність, гармонійність і

⁶⁰ Попова Б. *Тілесність у контексті постмодерну*. Київ, 2014, 6.

⁶¹ Бобошко Е. *Кримінальна відповідальність за незаконне розповсюдження порнографічних матеріалів і предметів* // Національний університет «Одеська юридична академія». Випуск 55. Одеса 2010, 361.

⁶² Грабазій І. – Козленко О. (ред.). *Генеza явища порнографії та боротьби з ним* // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. Випуск 3. Луганськ 2015, 234-235.

⁶³ Олішевський О. *Визначення інформації порнографічного характеру* // Вісник Кримінологічної Асоціації України. Випуск 8. Харків 2014, 119

⁶⁴ Грабазій. *Генеza явища порнографії та боротьби з ним*, 235.

первісну чистоту, а прагнуло захопити увагу глядача забороненим зображенням за відповідну фінансову винагороду. Найбільше живопису з оголенням людської натури розповсюджували у час пізнього ренесансу. Звичайно це не було масовим явищем з тиражуванням аморальних сцен і великими надприбутками. Проте така ситуація створила прагматичні передумови для подальших можливостей і своєрідні канони сексуальності. Розвитку явища порнографії сприяла відсутність законодавчої бази. Жодної відповідальності за розповсюдження такого виду зображень в найдавнішому і середньовічному законодавстві не передбачалося. Це щойно сталося у XVII столітті⁶⁵.

У 1913 році французами була здійснена справа визначення дефініції явища порнографії. Під порнографією розуміли все, що має непристойний характер, стосується статевого акту та спеціально провокує хтиві думки, хибне нездорове уявлення про фізіологію статевого спілкування⁶⁶. Порнографію не слід плутати з еротикою, оскільки та має на меті естетичну складову без грубого натуралізму і вульгаризму⁶⁷.

Зараз вищезгадане явище стає все більш соціально обумовленим, оскільки цьому також сприяє сучасна мода, котра нав'язала суспільству стиль, а разом з тим і відповідну поведінку, яка полягає у візуальній демонстрації повної або часткової деталізованої оголеності. Таке натуралістичне зображення стало символом сексуальності, а отже частиною порноіндустрії, котра через фіксацію автентично-натуралістичних сцен провокує статеву агресію, ображає гідність людини, формує наслідки деструктивної поведінки та посягає на основні принципи суспільної моралі⁶⁸. Порнографічна візуалізація передусім протиставляється традиційній моралі, заявляє про те, що займається сексуальною освітою та показує архаїчність існуючої суспільної моделі. Це явище прагне залучити якнайбільшу прихильників, оскільки кожен індивід є потенційним покупцем їх візуальної продукції, яку невинно розглядають як

---

⁶⁵ Там само.

⁶⁶ Олішевський. *Визначення інформації порнографічного характеру*, 120.

⁶⁷ Олішевський. *Визначення інформації порнографічного характеру*, 122.

⁶⁸ Див. Бобошко. *Кримінальна відповідальність за незаконне розповсюдження порнографічних матеріалів і предметів*, 361.

щоденний елемент побуту. Розвиток і поширення цієї індустрії включає в собі і інші складові, а саме торгівлю людьми і проституцію. У вищезазначені категорії потрапляють непоінформовані люди, або особи втягнені туди насильно. Частина з них, через неспроможність вирватися з середовища експлуатації і неповаги, стають алко та нарко залежними. Тому підтримуючи порно індустрію індивід своїми діями водночас підтримує насилля, в тому числі і насилля сексуальне, та інші тіньові схеми галузі, що приховані за завісою суспільного табу. Хоча через дефіцит етичного виховання і лібералізацію моралі не слід відкидати й маркетингову складову при рекрутизації персоналу для індустрії. Обіцянки швидкого заробітку і романтизація процесу усіх залучених до виготовлення продукції осіб також часто дають свої результати.

Такий контент спрямований на розвиток інстинкту патологічної статевої пристрасті. Тому продукт містить різне жанрове розмаїття починаючи з фільмів, мультиплікації, реальних і симуляційних аудіозаписів без дотримання вікового цензу. Водночас його градують на легке порно, яке відображає життя індивіда без різних девіацій; власне порно без будь-якої цензури з боку авторів; жорстке (hard) порно з тривалою демонстрацією дій; спеціальне (super) порно за участю професійних акторів; нелегальне (illegal) порно з залученням тварин, неповнолітніх або трупів⁶⁹.

Через повний або частковий брак відповідної сексуальної освіти, молоді особи, залучені до оглядання порнопродукції, здебільшого помилково усвідомлюють свою статевість та водночас неправильно формують своє ставлення до неї. Для таких постійних клієнтів особливо старанно створюють і підбирають сегмент з метою психоузележнити індивіда. Робота нелегальних студій та поодинокі індивідуальні аматорські спроби значно спрощують такий процес через можливість накопичення більшого числа продукції і її швидшого пошуку в мережі.

---

⁶⁹ Паляничко Д. *Загальне поняття порнографії, її види та критерії визначення // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права» МОН України. Випуск 50. Одеса 2009, 229.*

Згідно зі статистикою, до цільової аудиторії порно індустрії входять в більшості особи чоловічої статі без особливих вікових обмежень. Саме вони формують пропозицію і через це у наповненості сюжетів та акторському складі дорослого сегменту превалюють жінки. Доля заробітку жінок в цій галузі значно вища за партнерів, залежить від актуальності затребуваності кінцевого продукту, але порівняно менша від безпосередніх реалізаторів. При цьому існуючі тенденції дають можливість залишатися в індустрії не лише молодими особам.

Основною метою порноіндустрії є отримання прибутку з пропаганди натуралістичних зображень. Така продукція виставляє тілесність виключно як інструмент для безмежної насолоди. Особа сприймається в якості чергового рiквiзиту на знімальному майданчику. Проте не слід звужувати проблематику цього явища виключно до фiльмiв в мережi. Порно iндустрiя сьогоднi це також фото продукцiя, sex-call центри, стриптиз, книги i журнали. Ознайомлення з наповненням їх сайтiв супроводжується нав'язливими нагадуваннями у виглядi реклами з метою стимулювати знову переглянути контент. Iндустрiя динамiчно розвивається, є економiчно вигiдною, в силу розвитку iснуючих технологiй пристосовується до нових економiчних викликiв i адаптується до законодавчих змiн.

Порноiндустрiя всiяко прагне вiдповiдати вимогам ринку незважаючи на законодавчi iнiцiативи про захист суспiльної моралi. Її постiйними критиками є релiгiйнi органiзацiї, якi прагнуть зберегти суспiльну мораль та рухи фемiнiстичного спрямування⁷⁰. Останнi пiддають нищiвнiй критицi порнографiю, адже вбачають у нiй жiнку не як повноцiнну людину, а як об'єкт задоволення, що, зрештою, вiдбивається на взаєминах з протилежною статтю у щоденному життi. Тепер в переважнiй бiльшостi аргументи проти порно з позицiй здоров'я озвучують психологи. Вони вбачаючи у його розповсюдженнi наростаючу прогресiю негативних психо-соматичних тенденцiй для суспiльства i свiдчать про iснуючу проблему сексуального здоров'я громадян.

---

⁷⁰ Див. Жарова Л. *Економiка порно. Хто заробляє на соцiальних табу?* //genderindetail.org.ua (20.05.2023).

1.8. Висновок до даного розділу

В даному розділі ми розглянули проблематику наступний явищ: кібернетизація, трансгуманізм, ЛГБТизація, віртуалізація, консюмеризм та комерціалізація. . Загалом вони стосуються різних сфер людського життя та діяльності, але їх об'єднує одна риса – вони всі є складовими концепції сучасного світосприйняття. Всі ці поняття поступово увійшли і продовжують входити в найрізноманітніші галузі суспільного життя. Дослідивши походження вищеописаних явищ, ми побачили, що формально відмовившись від «застарілої» релігії в пошуках прогресу, людство продовжує пошуки нових вірувань. Про потребу створення нової релігії чітко стведжують послідовники трансгуманізму. В їхній концепції прагнення вічного життя перетворюється на пошук фізичного безсмерття, але нікуди не зникає усвідомлення страху неминучої смерті, який і є двигуном цих пошуків. Таким самим заміником релігії можна вважати спробу облаштування контролю над суспільством за допомогою розвитку кібернетики. Віртуалізація, споживацтво (консюмеризм) та комерціалізація, як ми бачимо, народжуються від людської ідеї про досягнення певних успіхів, отримання статусності та спрощення як міжособистісної, так і суспільної комунікації.

Окремо варто виділити ЛГБТизацію під формальним прикриттям пошуку свободи. Ідеологія ЛГБТ та похідні від неї намагаються представити людське тіло так, як їм це потрібно і вигідно, оскільки після «сексуальної революції» сучасна людина постійно прагне знайти нові способи трактування свого тіла, намагається «реформувати» тілесність.

РОЗДІЛ 2

ЗНАЧЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ТІЛА В ТЛУМАЧЕНІ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

У цьому розділі ми звернемося до двох важливих аспектів – біблійного бачення людського тіла та поглядів Католицької Церкви на значення тіла людини. Біблія, як фундаментальна основа християнської віри, має значний вплив на розуміння тіла та його святості. Ми дослідимо біблійні тексти, які розкривають унікальні аспекти створення людського тіла, його цінність і взаємозв'язок з Богом. Далі ми розглянемо основні погляди Католицької Церкви на тіло людини, засновані на енцикліках римських Архиєреїв. Церква, як впливовий духовний авторитет, розвиває своє вчення, що стосується тіла, його природи, ролі та місця у духовному житті людини. Ми розглянемо ключові аспекти цього вчення, які роблять тему тіла однією з центральних у Божому задумі закликаючи до поваги, дбайливого ставлення та використання тіла згідно з моральними нормами. В цьому розділі ми поглибимо наше розуміння біблійного підґрунтя та католицького учення про значення тіла людини. Розглядаючи ці дві складові, ми отримаємо глибше уявлення про те, як християнство та Католицька Церква визнають тіло як святий дар, який потребує захисту, поваги та відповідального ставлення.

2.1. Біблійне бачення людського тіла

Зважаючи на те, що Біблія є основним джерелом релігійного життя християнства, її вчення про людське тіло є важливим аспектом розуміння людської природи та місця людини в світі. Святе Письмо розглядає людське тіло як створіння Бога і закликає нас берегти його, щоб могли зокрема послужити іншим людям.

У біблійних текстах, зокрема у книзі Буття (Бут. 1:26-27), людське тіло зображується як витвір надзвичайної творчої сили Бога. Ми дізнаємося, що Бог створив людину на Свій образ та подобу, і наділив її владою керувати всіма тваринами, яких Він створив. Тіло, як вінець творіння Бога, надає людині

високе значення та велику відповідальність перед світом. Людина не лише зображує образ Божий, але й має владу та відповідальність за всі створіння на землі. Таке бачення ставить тіло в контексті відповідальності та служіння, а не просто як інструмент для задоволення особистих потреб.

У Книзі Буття бачимо як Бог створив «чоловіка з земного порошу та вдихнув йому в ніздрі віддих життя» (Бут. 2:7). Таким чином постає жива людина яка має своє тіло, та може сама ним оперувати. Трохи далі, в Бут. 2: 21-22 стиху, сказано що Бог навів сон на чоловіка та утворив жінку з його ребра. Як і в першому сотворенні, біблійне бачення тіла передбачає його святість та цінність, як надзвичайного творіння Бога, що відображає Його образ. Саме тому, тіло заслуговує на дбайливе ставлення до себе, як до святині, яка має бути захищена від будь-яких зловживань.

У книзі Псалмів автор описує Божу дію в утробі вагітної матері: «Ти створив моє нутро, ти мене виткав в утробі матері моєї. Хвалю тебе, що сотворив мене так дивно; діла твої предивні, ти душу мою знаєш вельми глибоко» (Пс.139:13-14). Третій том Біблійного коментаря тлумачить ці слова наступним чином: «В утробу проникає творчий погляд Бога, який бере участь у створенні цього «дива», що ним є людське створіння навіть у стані ембріона...»⁷¹.

Отже, ці вірші досить гарно відображають віру автора Псалмів в Божу владу над створінням людини, включаючи її фізичне тіло, і його дивовижність. Автор звертається до Бога як до Творця, який бере участь у створенні кожного етапу людського життя, від утроби матері до народження а відтак протягом всього життя. Таким чином, автор висловлює свою повагу до Божої влади і творчості, а також показує, яке Бог має відношення до людини на кожному етапі її існування. Коментар до цього псалма доповнює цю думку, зазначаючи, що в утробі матері вже присутній творчий погляд Бога, який бере участь у

---

⁷¹ Патріарша Катехитична комісія. *Повчальні та пророчі книги // Міжнародний Біблійний коментар. Католицький та екуменічний коментар на XXI століття.* Том 3. Львів 2018, 134.

створенні цього «дива». Це нагадує, що людське тіло зокрема є часткою Божого творіння і вимагає відповідного шанобливого ставлення.

У Новому Завіті ми можемо зустріти дуже багато прикладів як треба ставитися до свого тіла. Перший і найвизначніший приклад – це Христос. Він показав своїм життям і вченням, що тіло людини має велике значення та потребує щоб за нього дбати. Відома усім християнам теза – «І слово стало тілом», говорить нам про те, що Христос воплотившись перебрав на себе людське тіло в якому страждав, помер і потім з тим же тілом воскрес. Дуже слушно говорить про спасительну роль тіла Христового візантійська церквона традиція в своїй гімнографії: «Тебе, що стала посередницею спасіння роду нашого,* оспівуємо, Богородице Діво;* бо тілом, яке від тебе прийняв Син твій і Бог наш,* зазнав на хресті страждань* і визволив нас із тління, як Чоловіколюбчець»⁷².

В Євангелії є дуже багато випадків де Ісус зціляв тілесні недуги людей, та тим самим Він показував, що попри духовний стан, також треба піклуватися і за фізичне здоров'я. Для розуміння кількості оздоровлень вартує перелічити більшість з них: зцілення прокажених (див. Мт. 8,1-4; Мр. 1,40-45; Лк. 5,12-16; 17,11-19), розслаблених (див. Мт. 9,1-8; Мр. 2,1-12; Лк. 5,17-26;), біснуватих (див. Мт. 8,28-32; 9,32-38; 17,14-21; Мр. 5,1-20; 9,14-28; Лк. 4,31-35; Лк. 8,26-39; 11,14; 13,10-13;), кровоточивої (див. Мт. 9,18-22; Мр. 5,21-34; Лк. 8,43-48), оздоровлення глухонімого (див. Мр. 7,31-37), сліпих (див. Мт. 9,27-31; 20,29-34; Мр. 8,22-26; 10,46-52; Лк. 18,35-43; Йо. 9,1-11), слуг та дітей (див. Мт. 8,5-13; 9,23-26; 15, 21-28; Лк. 7,1-9; 8,41-56; 9,38-42; Йо. 4,43-54;), тещі Петра (Мт. 8, 14-22; Лк. 4,38-39), численні оздоровлення біля овчеї купелі (див. Мт. 15, 29-31; Йо. 5,1-15), зцілення вуха слугі первосвященника (Лк. 22,50-51), оздоровлення сухорукого (Мт. 12,9-14; Мр. 3,1-5; Лк. 6,6-11), оздоровлення хворого на водянку (див. Лк. 14, 2-4). Як бачимо зцілень є досить багато і ці випадки показують нам, що тіло відіграє досить велику роль як і в духовному,

---

⁷² *Богородичний*, глас 3, субота, вечірня, тропар воскресний // *Молитвослов, Часослов – Октоїх – Трійдь – Мінея*. Рим – Торонто: Видавництво ОО. Василіян 1990, 1265.

так і в загальнолюдському вимірі житті людини. Наша літургійна традиція дуже гарно підсумувала мету всіх цих чудес – привести людину до первісного блаженства у воскресінні:

Спасе, Боже мій і Господи!* Бажаючи воскресити упалих людей,* ти на землі, як чоловік,* обходив усюди* і заради твого великого добросердя* зціляв усіх недужих.* Тому прийшов ти і в Овечу купіль* та своїм словом підніс того,* що тридцять вісім літ був розслаблений⁷³.

Крім чудес, Ісус Христос часто використовує метафори, щоб пояснити своє бачення тіла та його значення. Яскравий приклад продемонстровано в Євангелії від Йоана 6,51 Ісус говорить: «Я – хліб живий, що з неба зійшов. Коли хтось цей хліб їстиме, житиме повіки. І хліб, що його я дам, це – тіло моє за життя світу».

В цій цитаті описується про справжній хліб – тіло Христа, який єдиний зійшов з небес як дар небесного Отця для земного світу. Олександр Лопухін у своєму тлумаченні до Євангелія від Йоана, говорить за слова «зійшов з неба» як про відомий момент, коли він прийняв людське тіло: «В цих словах Христос представляє Плоть Свою, людскість Свою з однієї сторони як відкупительну жертву за світ, з другої як поживу, яка дає віруючим вічне життя...»⁷⁴. Тут говориться про те що тіло Христове є невід’ємним компонентом для Його спасительної жертви за світ. Та попри це, Його тіло є чимось більшим бо воно не тільки відіграло історичну роль в спасінні людей через смерть і воскресіння, але й через причастя в євхаристії продовжує надавати нам конечної ласки до спасіння.

Досить багато змістовних думок які представляють ставлення Біблії до людського тіла, висловив Апостол Павло у своїх посланнях. У першому листі до Коринтян він писав: «Хіба ж не знаєте, що ваше тіло – храм Святого Духа, який живе у вас? Його ви маєте від Бога, то ж вже не належите до себе самих. Ви бо куплені високою ціною! Тож прославляйте Бога у вашому тілі» (6:19-20). Також апостол Павло писав про те, що ми маємо дбайливо ставитись до нашого тіла, як до дару від Бога, та не зловживати ним: «Тіло ж не для розпусти, але

⁷³ Стихира на Господи взиваю я, глас 8, вечірня, стихири на стиховні // Молитвослов, Часослов – Октоїх – Тріодь Квітня – Мінея. Рим – Торонто: Видавництво ОО. Василян 1990, 686.

⁷⁴ Лопухин А. Толкование на Евангелие от Иоанна // azbyka.ru (06.05.2023).

для Господа, і Господь для тіла». (6:13). У першому посланні до Солунян Апостол пише про пошану до людського тіла в контексті стриманості: «Це ж саме воля Божа: святість ваша – щоб ви стримувалися від розпусти, щоб кожний з вас умів тримати своє тіло у святості й пошані, не в пристрасті жагучій, як погани, які не знають Бога» (1 Сол. 4:3-5). Папа Іван Павло II у відомій збірці катехиз «Чоловіком і жінкою створив їх: Богослов'я Тіла» розтлумачуючи ці стишки підкреслює, що Святий Павло говорить про людину яка має бути святою не тільки у своєму духовному житті, але й у своєму тілі. Він підкреслює, що тіло має бути поважним, як святиня, і що воно не повинно бути зневажене чи зловживане. Папа Войтила також наголошує на тому, що Апостол Павло говорить про панування над своїм тілом. Він розуміє це як здатність людини контролювати свої інстинкти та прагнення, щоб вони не стали на шляху до її духовного розвитку⁷⁵. І одразу після цього Папа Войтила коментує наступний уривок який також демонструє немовби інструкцію того, як треба поводитися зі своїм тілом та яке ставлення має бути до нього. Він каже, що для кращого розуміння думки автора першого послання до Солунян, необхідно звернутися до уривку з першого послання до Коринтян (12:18-27), який також розглядається в книзі «Богослов'я тіла». Згідно з віршів цього послання, Папа Іван Павло II стверджує, що не зважаючи на тему уривку, а саме еклезіологічний вимір який прослідковується в Павла, цей текст також допомагає зрозуміти більш глибокий сенс богослов'я тіла. Понтифік говорить:

Якщо в Першому посланні до Солунян він пише про тримання тіла «у святості й пошані», то в щойно цитованому уривку з Першого послання до Коринтян він хоче показати людське тіло вартим благоговіння чи пошани; так би мовити, він хоче навчити адресатів цього Послання правильного розуміння людського тіла⁷⁶.

Таким чином, Папа Іван Павло II робить висновок, що ці два описи про тіло людини є тісно пов'язані між собою, та цей хід думок у Павла є можливо

---

⁷⁵ Див. Іван Павло II. *Чоловіком і жінкою створив їх: богослов'я Тіла* / перекл. Волощак І. Львів 2022, 324-325.

⁷⁶ Іван Павло II. *Чоловіком і жінкою створив їх: богослов'я Тіла*, 326.

найсуттєвішим у всьому вченні про чистоту людини та про правильне розуміння тіла як такого⁷⁷.

Роблячи загальний підсумок біблійного розуміння тіла, можемо побачити, що в ній (в Біблії) є надане велике значення тілу людини, як Божому творінню. Тексти Святого Письма надають нам важливі усвідомлення про значення тіла в контексті релігійного життя, зокрема, ми бачимо, що тіло людини є святим творінням Бога, яке відображає Його образ. Це дає людині високе значення та відповідальність перед світом, закликаючи до дбайливого ставлення до себе та інших. Відомі приклади з Нового Завіту, зокрема життя та вчення Ісуса Христа, також підкреслюють значення тіла та потребу піклування про нього. Зцілення фізичних недуг, здійснені Ісусом, показують, що тіло має велике значення як в духовному, так і в загальнолюдському вимірі життя. Апостол Павло у своїх посланнях наголошує на тому, що тіло є храмом Святого Духа, який проживає в людині, і тому йому слід бути застосованим на Божу славу. Таким чином в Біблії покладено акцент на значення, святість та дбайливе ставлення до людського тіла як Божого творіння.

2.2. Основні погляди Католицької Церкви на тіло людини, згідно енциклік римських Архієреїв

Знання про людське тіло є необхідним для повного розуміння значення та цінності людини у вченні Католицької Церкви. У контексті християнської антропології, тіло людини розглядається як святе, недоторканне і непорушне, що потребує поваги та захисту. В Катехизмі Католицької Церкви (ККЦ) говориться про велич та значимість людської особи: «Тіло людини створене на образ Божий і воно є дивом Божого творіння»⁷⁸. Ця цитата підкреслює особливість тіла людини як творіння на образ Божий. Віра в те, що людина створена на подобу Божу, є однією з фундаментальних основ християнства, і ця ідея відображається у вченні Католицької Церкви про тіло людини. Це означає,

---

⁷⁷ Див. Там само.

⁷⁸ Комісія Синоду Єпископів. *Катехизм Католицької Церкви. Компендіум* / перекл. за виданням: *Catechismo della Chiesa Cattolica. Compendio*. Milano: Edizioni San Paolo s.r.l. Львів 2008, 364.

що людина має унікальну гідність, яка надає їй значення і значимість. Ідея того, що тіло людини є дивом Божого творіння, підкреслює його особливість і святість. Тому неприпустимим є зниження людського тіла до рівня матеріального об'єкту. Будучи створеними на образ і подобу Божу, люди мають поважати своє тіло, а також і інших людей, як і всяке інше створіння Боже.

Усвідомлення свого тіла має важливе значення у сучасному світі, особливо в контексті біомедичних досліджень та діагностики. Катехизм Католицької Церкви наголошує на тому, що усі форми медичних досліджень та втручань, пов'язаних з людським тілом, мають бути здійснені з повагою до нього як святого: «Медичні дослідження на людському тілі або його частині, що не є директним загрозливим для життя та здоров'я людини, повинні бути підкорені високим моральним і правовим стандартам»⁷⁹. Як вже було вище зазначено, Католицька Церква дотримується погляду, що ніхто не має права знижувати тіло людини до рівня матеріального об'єкту. Людське тіло має бути розглянуте як священне, а не як щось підвладне технології чи експериментам. Більше того, усі форми взаємодії з тілом людини, включаючи медичні дослідження та втручання, мають здійснюватися з повагою до нього, незалежно від стану здоров'я, віку чи соціального статусу людини. Це може включати такі речі, як дотик до тіла, проведення різних процедур та інші медичні дії. Взаємодія з тілом людини повинна проводитися з максимальною повагою та мінімальною шкодою для здоров'я та життя людини.

У Катехизмі Католицької Церкви зазначається: «Тіло людини не можна розглядати як просту масу речовини. Воно є частиною особи, яка виявляється через тіло, і яка з ним взаємодіє»⁸⁰. Тому важливим елементом антропології тіла в католицькому вченні є поняття «тілесність». Згідно з католицькою антропологією, людина не може бути розглянута окремо від свого тіла, і тіло не може бути розглянуте окремо від душі. Тілесність є тісним зв'язком між тілом і душею, який є невід'ємним елементом людського існування.

---

⁷⁹ Катехизм Католицької Церкви, 2292.

⁸⁰ Там само, 364.

Католицьке вчення також стверджує значення тіла для духовного життя людини, особливо у зв'язку з сакраментами. У пункті 1502 Катехизму зазначається: «Христос звертається до тіла для того, щоб пробудити в ньому віру, відродження та зцілення: «Христос Воскрес, а тому й наше тіло воскресне». З Христом тіло стає учасником вічного життя Бога»⁸¹. Це підкреслює важливість тіла для спільноти віруючих християн, зокрема для особистої духовності людини.

Підсумовуючи вчення Катехизму Католицької Церкви у вище написаному тексті розглядається значення людського тіла в християнській антропології та вченні Католицької Церкви. Віра в те, що людина створена на подобу Божу, підкреслює унікальність та святість людського тіла, тому воно заслуговує на повагу та повинно бути захищеним.

Папа Павло VI був відомий своїми антропологічними поглядами, які були орієнтовані на те, щоб визнати і захистити гідність кожної людини. Він розумів людину як створіння Боже, обдарованого безцінними талантами та можливостями, і пропагував повагу до людської гідності та принципу солідарності між людьми.

У своїх промовах та посланнях Папа Павло VI звертав увагу на значення людського тіла та його взаємозв'язку з душею. Він наголошував на тому, що тіло не можна розглядати окремо від душі, оскільки ці дві складові людини взаємопов'язані та взаємозалежні. Папа Павло VI підкреслював, що тіло є не просто інструментом, а невід'ємною частиною людини, і тому повинно бути поважно та гідно поводитись з ним.

В контексті влади над тілом Папа у своїй енцикліці «*Humanae Vitae*» говорить наступне:

Якщо ми не хочемо полишити служіння у передаванні життя людській сваволі, то мусимо визнати недоторканні межі для влади людини над власним тілом та його природними функціями, котрих не мають права порушувати ні приватні особи, ні суспільні авторитети. Ці межі визначаються виключно з пошани, яка належить людському тілу у його цілості та природних функціях...⁸².

⁸¹ Катехизм Католицької Церкви, 1502.

⁸² Павло VI. Енцикліка *Humanae Vitae*. Львів 2002, 17.

Ця цитата говорить про те, що людина має право на недоторканість свого тіла та його природних функцій, і ніхто, ні приватні особи, ні суспільні авторитети, не мають права порушувати ці межі. Такі межі визначаються з пошаною до цілісності та природних функцій людського тіла.

Також Папа Павло VI акцентував увагу на тому, що людина не є ізольованим індивідом, а частиною більшої спільноти. Він підтримував ідею справедливості, яка має ґрунтуватися на повазі до кожної людини, а не на владі чи матеріальному багатстві. Папа Павло VI вбачав у цьому важливу складову людської гідності та пропагував усвідомлення цінності кожної людини та її прав на рівноправне ставлення в суспільстві.

Одним із важливих аспектів католицької антропології тіла є його святість та призначення. Найбільший вклад в католицьке вчення про людське тіло був здійснений Святішим отцем Іваном Павлом II. Саме він, на основі своєї катехиз які були виголошені на загальній аудієнціях з вересня 1979 по листопад 1984 року випрацював добре відоме всім нам «Богослов'я Тіла». Саме воно є однією з найважливіших складових його наукової спадщини. Це богословське вчення розглядає тіло як необхідну складову людини, яка конечна для реалізації її духовної сутності. У своїй збірці Папа Іван Павло II акцентує увагу на важливості тіла та його значенні для розвитку духовного життя. Крім головної мети – захист подружнього значення тіла на противагу декартівському беченю⁸³, він також підкреслює необхідність збереження гідності тіла та його значення для здоров'я та добробуту людини. Окрім того, Богослов'я Тіла розглядає людське тіло як місце виявлення Божої присутності в людині. З цієї точки зору, тіло стає святиною, яка потребує поваги та захисту⁸⁴. Богослов'я Тіла Папи Івана Павла II має значення не тільки для католиків, але й для всіх, хто цікавиться розумінням ролі тіла в житті людини та його взаємозв'язку з духовністю. Воно сприяє глибшому розумінню значення людської особистості,

---

⁸³ Див. Іван Павло II. *Чоловіком і жінкою створив їх: богослов'я Тіла*, 117.

⁸⁴ Див. Леньо І. *Роздуми про людське тіло* // rodynaugcc.if.ua (21.05.23).

та підвищує свідомість людей про те, як важливо поважати та дбати про тіло, як складову нашої сутності.

Окрім Богослов'я Тіла в папи Войтили є також багато енциклік які говорять про тілесність. Однією з них є «*Evangelium Vitae*» (1995) де Папа Іван Павло II зазначає, що тіло людини є святим, оскільки воно було створене Богом на Його образ та подобу. Він пише: «Тіло людини, як і сама людина, є об'єктом божественного оберігання, якому воно підлягає в цілому та в кожній своїй частині»⁸⁵.

Також у своїй енцикліці Папа Войтила говорить про недоторканність життя і важливість піклування про тіло:

Саме у розумінні тіла як таємниці людини бачимо важливість і непорушність її недоторканності. Це питання, набуває особливої актуальності в контексті біомедичних досліджень і діагностики, які мають великий потенціал, але при цьому завдають шкоди життю та втручаються в природні процеси його зростання та розвитку⁸⁶.

Святіший отець акцентує на важливості розуміння тіла людини як її таємниці, що передбачає її непорушність і недоторканність. Це особливо важливо в сучасному контексті біомедичних досліджень і діагностики, які можуть вносити корисний вклад у розвиток медицини, але також можуть завдавати шкоди життю та втручатися в природні процеси зростання та розвитку людини. Таким чином, цитата відображає потребу у збереженні непорушності і недоторканності тіла людини в контексті розвитку медицини і наукових досліджень.

Також в енцикліці «*Veritatis Splendor*» Папа Войтила досить вичерпно пояснює про взаємозв'язок між свободою та природою людини та місце, яке займає людське тіло в питаннях природного закону. Свобода, яка намагається бути абсолютною, вважає людське тіло за необроблену сировину без моральної цінності, поки вона не формує її згідно зі своїм волевиявленням. Людська природа і тіло розглядаються як передумови для свободи, але не є напрямними для моральних виборів, оскільки їх метою є фізичні блага, які дехто називає «пре-моральними». Спроби залучити їх до морального порядку можуть

---

⁸⁵ Іван Павло II. Енцикліка *Evangelium vitae*. Рим 1995, 63.

⁸⁶ *Evangelium vitae*, 27.

розглядатися як прояви фізицизму або біологізму. Таким чином, напруга між свободою і природою вказує на поділ у самій людині. Папа говорить що така теорія суперечить вченню Церкви про єдність душі і тіла в людській особі⁸⁷. І після наведених прикладів про те, що безсмертна душа разом з тілом формує людську особу в її повноті, Папа говорить наступне:

Вищенаведені визначення не лише вказують на те, що тіло, яке має взяти участь у воскресінні, також буде учасником слави, але й пригадують нам, що розум і свободна воля пов'язані з усіма тілесними та чуттєвими властивостями. Особа, включаючи тіло, цілковито довірена сама собі, і саме в єдності тіла і душі є суб'єктом власних моральних вчинків⁸⁸.

Одразу в наступному пункті Папа Іван Павло II говорить що таке викривлення розуміння свободи суперечить Святому Письму і відновлює старі помилки у новій формі, які Церква завжди відкидала, тому що вони зводили людину до формальної свободи і не враховували морального значення тіла та поведінки, пов'язаної з ним. Святіший Отець наводить цитату Апостола Павла (1 Кор. 6, 9-10) який перелічує категорії людей що не успадкують царства Божого через певну неморальну поведінку, а також Папа згадує за Тридентійський Собор який посилаючись на ці слова Апостола, зараховує певні види поведінки до «неморальних практик» або «смертних гріхів», чинячи котрі людина позбавляє себе участі у задуманому плані Божого спасіння⁸⁹. Грунтовно та вповноті виклавши свою думку Папа робить короткий але дуже змістовний підсумок: «Фактично, тіло і душа нероздільні: в особі – в суб'єкті, який діє добровільно, та у свідомо здійсненому вчинку вони разом спасаються або йдуть на погибель»⁹⁰.

Далі в цій енцикліці Карол Войтила пише про правдиве значення природнього закону яке пов'язане з первісною природою людини. Особа розглядається як єдність душі, тіла та інших притаманних особі характеристик, за допомогою яких вона може йти до своєї цілі. Базуючись на тілесній і

---

⁸⁷ Див. Там само, 48.

⁸⁸ Іван Павло II. Енцикліка *Veritatis splendor*. Київ 2013, 48.

⁸⁹ Див. *Veritatis splendor*, 49.

⁹⁰ Там само.

духовній природі людської особи, природній закон виражає цілі, права та обов'язки, які необхідні для спрямування людини до її мети. Папа називає цей закон як «розумний порядок», за допомогою якого людська особа покликана правильно керуватися своїм тілом. І як приклад Кароль пише про вбивство, яке завжди є морально недозволенним, але віддання власного життя з любові до ближнього або для того, щоб свідчити правду, може бути дозволеним і навіть обов'язком⁹¹.

Висновком до вище сказаного є наступна цитата:

Відкидаючи всі маніпуляції тілесністю, які спотворюють її людське значення, Церква служить людині й показує їй дорогу правдивої любові – єдину дорогу, на якій вона може зустріти істинного Бога. Таке розуміння природного закону не залишає місця на протиріччя між свободою і природою, а радше показує їхню внутрішню гармонію і взаємопов'язаність⁹².

Папа Бенедикт XVI також звертався до теми тіла у своїх проповідях, листах та книгах. Наприклад, у його енцикліці «*Deus Caritas Est*» він розглядає значення тіла в контексті його єдності з душею:

Людина стає справді собою, коли тіло і душа перебувають у внутрішній єдності, а виклики еросу можна подолати тоді, коли вдасться досягти цієї єдності. Якщо людина прагне бути лише духом і відмовляється від плоті як від чогось тваринного, тоді і дух, і тіло втрачають свою гідність. З іншого боку якщо людина заперечує дух і вважає матерію, тіло єдиною реальністю, – вона втрачає свою велич... Тільки тоді, коли обидва виміри справді творять єдність, людина стає сама собою⁹³.

Змістом цієї думки Йозефа Рацінгера є твердження, що для того, щоб людина стала справді самою собою, необхідно досягнути єдності між тілом та душею. Людина не повинна відкидати своє тіло, розуміти його як щось тваринне або недостойне, оскільки саме у тілі втілюється людська ідентичність і спільнота. В той же час, людина не повинна заперечувати свою душу та інтелектуальний розвиток, розуміти тіло як єдину реальність. Тільки тоді, коли тіло та душа перебувають у внутрішній єдності, людина може подолати виклики еросу і знайти справжню гідність. Звідси випливає, що людина може стати справді собою тільки тоді, коли обидва виміри – тіло і душа, сприймаються як рівні і необхідні компоненти людської особистості.

---

⁹¹ Див. *Veritatis splendor*, 50.

⁹² Там само.

⁹³ Бенедикт XVI. Енцикліка *Deus caritas est*. Львів 2011, 5.

Також, Папа Франциск у своїй енцикліці «*Laudato Si'*» наголошує на взаємозв'язку між тілом людини та створінням. Він пише:

Слід визнати, що саме наше тіло формує прямий зв'язок із довкіллям та іншими живими істотами. Сприйняття власного тіла як дару Божого необхідне, щоб прийняти світ як дар небесного Отця і спільний дім. Водночас логіка панування над власним тілом може трансформуватись у нездорову логіку панування над створінням. Навчитися приймати своє тіло, дбати про нього і поважати його в найповнішому розумінні – ось важливий елемент нашої справжньої людської екології⁹⁴.

Тобто, щоб зрозуміти і прийняти світ як дар Божий, необхідно сприймати власне тіло як той самий дар. Однак, якщо людина має викривлену логіку панування над тілом, то це може привести до нездорового панування над створінням. Тому людині потрібно навчитися дбати та поважати своє тіло, оскільки це є важливим елементом для всього що її оточує.

2.3. Висновок до даного розділу

Отож, вчення Католицької Церкви, включаючи Катехизм, думки Папи Павла VI, Папи Івана Павла II, Папи Бенедикта XVI та Папи Франциска, наголошує на значенні та святості людського тіла. Вони закликають до поваги, захисту і дбайливого ставлення до тіла як дару Божого, забезпечуючи його єдність з душею і сприяючи розвитку повноцінної особистості. Це вчення підтримує гармонійне сприйняття себе, інших людей та оточуючого світу, спонукаючи до розуміння того, що кожна людина є цінною та унікальною. Вони всі підкреслюють важливість рівноправного ставлення до людей у суспільстві, безперешкодного прояву їх гідності та поваги до людського тіла. Вчення Католицької Церкви надає великого значення людському тілу, розглядаючи його як святе та недоторканне, створене на образ Божий. Вчення Церкви наголошує на невід'ємній зв'язаності тіла з душею та його важливості для духовного життя людини. Загалом, це вчення пропагує ідею поваги, захисту та визнання тіла людини як святого дару, який потребує належної гідності і обережності.

---

⁹⁴ Франциск. Енцикліка *Laudato si'*. Київ 2019, 155.

РОЗДІЛ 3

ВІДПОВІДЬ ЦЕРКВИ НА ГОЛОВНІ ЗАПИТИ МОЛОДІ, А САМЕ – КІБЕРНЕТИЗАЦІЯ, ТРАНСГУМАНІЗАЦІЯ, ЛГБТ-ИЗАЦІЯ, ВІРТУАЛІЗАЦІЯ, КОНСЮМЕРИЗМ (СПОЖИВАЦТВО), КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ЛЮДИНИ

Досліджуючи вчення Церкви про сучасні виклики суспільства щодо тілесності, можна зазначити, що світ виставляє нам закиди за плоттю, а ми відповідаємо їм за духом. Найперше за духом християнського Євангелія і навчанням основних отців Апологетів та Святих Отців спадщина яких актуальна до сьогоднішнього часу.

Також буде загально представлена відповідь Папи Івана Павла II у його збірці катехиз «чоловіком і жінкою сотворив їх». Багато хто задається питанням чому це вчення у нього подане саме у таких спосіб. Відповідь ми можемо знайти в апостольському повчанні *Catechesi tradendae* де зазначено: «Катехизувати – це в якийсь спосіб вести розмову до дослідження цієї тайни в усіх її вимірах: « і навчити всіх про спасенний задум цієї тайни»⁹⁵. З цих слів можна зрозуміти, що викладаючи наукове вчення Церкви папа дбаючи про його кращу доступність, використовує пасторальний підхід в донесені істини до Божого народу, а саме через катехизу.

В даному розділі буде зроблена спроба, на основі творів Апологетів, святих Отці, та збірки катехиз Івана Павла II «чоловіком і жінкою створив їх», знайти християнське бачення та компетентну реакцію Церкви у відповіді на новітні проблеми сучасного суспільства, тобто кібернетика, трансгуманізм, ЛГБТ, віртуалізація, консюмеризм (споживатство), комерціалізація, які є надто небезпечними для християнської молоді в новітніх часах.

3.1. Страх перед стражданням старінням, та смертю (кібернетика, трансгуманізм)

---

⁹⁵ Іван Павло II. Апостольське поучення *Catechesi tradendae*. Львів 2008, 5.

Про небезпеку страху старіння, страждання і смертю ми вже розглянули вище. Коротко можна пригадати їхні загальні ознаки. Сучасний світ у своїй комфортності та розкоші приводить молодь до паніки втратити їх не тільки тимчасово, але і назавжди, тому часто постають думки та теорії про усунення цих негативно забарвлених понять з життя людини.

Томаш Шпідлік у своїй книзі «Мараната» озвучує наболіле століттями питання: «Навіщо живому думати про смерть?»⁹⁶. Відповідь на нього ми постараємося дати в цій підтемі, опираючись на авторитетні твердження та думки християнських подвижників, діячів та письменників починаючи від ранніх часів історії Церкви й до тепер.

У Богослов'ї тіла, в третьому розділі «Христос говорить про воскресіння», понтифік дає біблійний рецепт подолання цієї модерної фобії, який був виголошений на 64-й загальній авдієнції 11 листопада 1981 року. Щоб не акцентувати увагу на негативах життя, а саме болізнях та кінці земного шляху, людині, як улюбленому творінню Божому, ради якого Він прийняв її (людське) єство та обожив його⁹⁷, пропонується поглянути на перспективу воскресіння та вічного щастя в вічному Небесному Царстві, на відміну від обманних ілюзій трансгуманістичної ідеології, яка пропонує щастя не для всіх і в цьому скінченному світі.

Іван Павло II говорячи євангельську історію про сім братів та одну жінку (Мт. 22,25-32), акцентує на воскресінні тіла як реальності «майбутнього світу». Він зазначає:

2. Об'явлення цього виміру тіла, вражаючого за своїм змістом, пов'язаного з цілісно й глибоко перепрочитаним Євангелієм, виринає в діалозі з садукєями, «що кажуть, ніби нема воскресіння» (Мт. 22,23)... Хід думок садукєїв такий: «Учителю, Мойсей був написав нам, що коли в когось помре брат і зоставить жінку, дітей же не зоставить, то щоб брат його взяв жінку і воскресив потомство братові своєму» (Мр. 12,19)... Ніякий із сімох не лишив потомства. А після всіх померла й жінка...

4. Христос... висловлює таке твердження на початку пояснення, коли каже: «Помиляєтеся, бо не знаєте ані Писання, ані Божої сили»... З іншого боку, Він проголошує те саме, вводячи у відповідь певні елементи, які відсутні в Матея і Марка: «Ісус відповів їм: "Сини цього світу женяться і виходять заміж. Ті ж, що будуть достойні досягнути того віку й воскресіння з мертвих, не женяться і не виходять заміж,

⁹⁶ Шпідлік Т. *Мараната. Життя посмерті*. Київ 2013, 107.

⁹⁷ Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*. Львів 2012, 181.

бо й вмерти вже не можуть, тому що, до ангелів подібні, вони - сини Божі, будучи синами воскресіння"» (Лк. 20,34- 36). Щодо самої можливості воскресіння, то Лука - як й інші двоє авторів синоптичних Євангелій - апелює до Мойсея, а саме до уривка з Книги Виходу 3,2-6, який розповідає історію про те, що великий законодавець Старого Завіту почув такі слова з куща, що «вогнем палає [...], а не згоряє»: «Я - Бог батька твого, Бог Авраама, Бог Ісаака і Бог Якова» (Вих. 3,6). У тому самому місці Мойсей спитав, яким є Боже ім'я, і почув відповідь: «Я той, хто є» (Вих. 3,14). Отже, коли Христос говорить про майбутнє воскресіння тіла, Він звертається до самої сили живого Бога⁹⁸.

З вище поданої цитати бачимо добру християнську відповідь на сучасне невірство щодо майбутнього життя, яке породжує страхи кінця теперішнього і заохочує шукати ухилення від неминучої зустрічі зі смертю. Теперішню роль саддукеїв, які не вірили в воскресіння можна впевнено віддати трансгуманістам, які в цій невірі намагаються йти до вирішення питання смертності матерії людського тіла, намагаючись замінити його з білкового на більш синтезоване і досконале та надати йому перспективу безсмертя. Тільки справжній християнин знає досконалу істину, що джерелом життя є саме віра у Христа Воскреслого⁹⁹ та феномен загального воскресіння. Знаючи це людина може відкрити для себе правду про себе саму, та зможе зрозуміти, що після смерті її існування не закінчується, а тільки починається у вічності.

Недоліки ідеології трансгуманізму та кібернетичної науки, які провиднюються в твердженні що людське тіло «зносиме» та потребує біологічного вдосконалення, прямо протиставляються словам Святого Письма, де говориться: «І побачив Бог, що воно добре» (Бут. 1:10). Катехизм нашої Церкви «Христос – наша Пасха» в дуже гарний, та поетичний спосіб говорить про досконало сотворену людину: «Бог, наче митець, створивши шедевр, приглядається до сотвореного й любить ним»¹⁰⁰. Також, для кращого розуміння християнського контраргументу про безглуздість та неможливість заміни людського тіла, про що розмірковують новітні «мислителі», можна згадати слушну думку сказану ще на зламі II-III-го століть великим Отцем Церкви – святим Іринеем Ліонським:

---

⁹⁸ Іван Павло II. *Чоловіком і жінкою сотворив їх: богослов'я Тіла* / перекл. Волощак І. Львів 2022, 257-259.

⁹⁹ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», 1.

¹⁰⁰ Там само, 107.

Бог [...] створив людину згідно і подібно до Свого Сина. Адже руками Отця, через Сина і Духа, була сотворена на образ і подобу Бога ціла людина, а не її частина [...] Досконала людина – то єдність душі, яка отримала Духа Отця, з тілом, що сотворене на образ Божий¹⁰¹.

А зустрівшись з закидом, що людська природа є недосконалою, можемо знову відповісти його ж словами: «Бог міг створити людину вже відразу досконалою, але позаяк людина була тільки-но створена, вона була б неспроможною прийняти цю благодать, а одержавши – втримати»¹⁰². Щоб отримати ту досконалість потрібно прийняти благодать Святого Духа аж до сталого в ній перебування, «поки ми всі не дійдемо до єдності у віри і до повноти спізнання Божого Сина, до звершеності мужа, до міри повного зросту повноти Христа» (Еф. 4,13)¹⁰³.

Аналізуючи дану проблематику ми хочемо вдатися до історії християнської думки про людське тіло, яке допоможе краще усвідомити, що погляди понтифіка мали за собою великий об'єм матеріалу ще з часів ранньої Церкви. Починаючи від Апологетів бачимо чітке твердження, що людина на початку була створена досконалою істотою, своїм Творцем. Для прикладу, вчення Юстина Філософа говорить, що людина була сотворена нетлінною, покликаною жити з Богом. Покликання людини – стати Богом, сином вишнього, подібно до Бога стати безпристрасною і безсмертною. Наслідуючи Бога у чеснотах можна досягти нетління і безсмертя, щоб жити і царювати з Ним.¹⁰⁴ Бачимо впевненість ранніх християн в безсмерті людини, яке вона стягає завдяки благодаті та чеснотам. Теперішній людині може здатися, що приклад їхньої віри є занадто банальним, щоб його проектувати в сучасних умовах та обставинах. Однак, це не так, адже тодішні християни так, як і ми тепер, жили в оточенні страху смерті тогочасних поган, як еліністичних так і інших народностей. Вони несли у світ посил не боятися смерті, як кінця щасливого життя, через свої апології та проповіді, які найчастіше закінчувалися мученицьким свідченням власного переконання в безсмертя та життя після

---

¹⁰¹ Іриней Ліонський. *Проти ересей*. V, 6, 1. Див. Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», 126.

¹⁰² Іриней Ліонський. *Проти ересей*. IV, 38,1. Див. Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», 126.

¹⁰³ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», 129.

¹⁰⁴ Див. Юстин Філософ. *Апологія перша*. [PDF], 10.

земної смерті з Богом, чого вони так бажали. Тепер християнам бракує певної впертості і стійкості в своїх релігійних переконаннях, щоб вести новітні апології з трансгуманістами, атеїстами та гендеристами. Таціан зазначав: "Людина не є, як визначають ті, які кричать подібно до ворон, твариною розумною, яка здатна мати розум і знання. Але одна людина є образом і подобою Божою"¹⁰⁵. З цього бачимо великий та піднесений статус людської особи, який дарував їй Господь, бо при її сотворінні, вона була поставлена вище створінь та упорядником в світі (див. Бут. 1:26). Цей факт підтверджує і інший християнський апологет - Теофіл Антіохійський:

Словами "Сотворімо людину за образом і подобою Нашою" Бог, по-перше, показує достоїнство людини. Сотворивши все словом, Він ніби вважав це менш важливим, і лише сотворення безсмертної людини вважав ділом достойним Своїх рук... Сотворивши людину і давши благословення на те, щоб вона розмножувалася і наповнювала землю, Бог все підкорив її владі і пануванню¹⁰⁶.

Автор цих слів чітко підкреслює, що тільки людина була створена в особливий спосіб, а саме «руками Божими» - Сином і Духом. Тому не можна ні в якому разі піддавати сумніву її цінність, ні її душі, ні тіла, адже вони є досконалим витвором Отця. Теофіл задає риторичне запитання, яке закликає переосмислити всю помпезність цього таїнства величі людини: «Покажи мені Твою людину і я покажу мого Творця»¹⁰⁷. Тобто немає жодного іншого створіння (створеного Богом чи людиною), яке було б більшим, кращим та ціннішим ніж сама людина з душею та важливо також з її тілом.

Атенагор Атенський чітко вказує на устрої людської істоти, який встановив Господь, а саме її нерозривно об'єднаних в одне цілісне - душу та тіло. Людина сотворена з безсмертної душі і тіла, наділена розумом. Ні першій ні другому Господь не дарував самостійного буття. Тіло і душа є одною живою істотою. Лише разом з тілом і душею людина є призначена до вічного життя.¹⁰⁸ Також він зазначає, що, якщо Бог створив людину, то й дає їй все необхідне для її гідного буття, про що варто згадувати і в сьогоднішній дискусії Християнства та новітніх філософсько-ідеологічних рухів налаштованих на зміну устрою та

¹⁰⁵ Філарет. *Апологети. Збірка послань древніх християнських апологетів*. Київ 2010, 309.

¹⁰⁶ Філарет. *Апологети. Збірка послань древніх християнських апологетів*, 471.

¹⁰⁷ Там само, 445.

¹⁰⁸ Там само, 426-427.

цілісності людини, її самовизначення та самоідентифікації: «Ми добре знаємо, що Він і не сотворив би таку живу істоту, і не прикрасив би її всім для повсякденного життя, якби не хотів, щоб це творіння завжди існувало»¹⁰⁹. Святий вчив, крім того, що людина складається з безсмертної душі і тіла, друге є з'єднане з першою при сотворенні, бо наш великий Творець ні душі ані тілу не дарував окремого самостійного буття, а надав цей привілей людям цілісним, а не поокремо їхнім частинам: «...з яких вони складаються, коли народжуються і живуть, після закінчення цього життя вони досягали одного спільного кінця. Душа і тіло в людині складають одну живу істоту...»¹¹⁰ Богословські твори цього апологета виокреслюють вектор, який завдяки простим роз'ясненням та логічним висновкам, дає нам можливість використовувати його напрацювання в боротьбі з фальшивими і небезпечними ідеями кібернетики та трансгуманізму. Він твердив, що: «Не може бути призначенням людини блаженство душі, відокремленої від тіла. Бо ми розглядаємо життя або призначення не однієї якої-небудь частини, з яких складається людина, але людини, яка складається з обох частин»¹¹¹.

Отже, проаналізувавши вчення основних Отців-апологетів, можна побачити міцний фундамент християнської доктрини про феномен людини та нерозривної цілісності між її душею і тілом, єдність, яка і надає їй право так себе називати. Свої апології вони базували на текстах Святого Письма в чому й полягає їхня цінність для нас, адже в сучасному секуляризованому світі християни часто забувають про священні тексти Божого Об'явлення, а радше вдаються до наукових тверджень та філософських тенденцій. Їхній приклад закликає пригадати про основний авторитет для послідовника Ісуса Христа, а саме про Його слова, які він з Отцем і Духом відкрив богонатхненним авторам різних епох протягом історії спасіння.

Не менш важливими та величними за своїм вкладом для формування вчення про людську природу, є святі Отці Церкви, які зберігши апологетичну

---

¹⁰⁹ Там само.

¹¹⁰ Філарет. *Апологети. Збірка послань древніх християнських апологетів*, 429.

¹¹¹ Там само, 441.

спадщину, базовану на біблійних основах, адаптували її до філософських парадигм, що вивело християнську науку на новий науковий рівень. Такий визначний Отець, як Атанасій Олександрійський пояснює гідність людини вже не тільки суто біблійними категоріями, але і завдяки грецькій філософії розвиває богословську парадигму. Про людське спасіння він говорить крізь христологічну призму, що Бог Слово спасає людину від тління і смерті, приймаючи людське тіло. Саме через тіло Він з'єднався з нами, тому воплочене Слово Боже Ісус Христос є єдиносущне (οἰμοουυστος) як Отцю так і нам – людям. Про гідність людини та осягнення нею нетління з безсмертям Атанасій виходить зі звичного для святих Отців аргументу, а саме з того, що Христос, будучи Божим Логосом, втілюється прийнявши нашу природу і відкупляє її на хресті своєю смертю й підносить людське єство до гідності нетління своїм воскресінням¹¹². Завдяки цьому твердженню ми можемо вже розглядати людське тіло та цінність життя не тільки крізь призму божого творіння й дару, але й через спектр самого Бога.

Якщо повернутися до питання страху перед смертю то святі Отці у своїх творах дали відповідь і на це. У Григорія Ниського ми знаходимо парадоксальну тезу, яка може шокуючи вразити всіх, хто хоча б раз в житті задавався питанням про смерть. В більшості випадків смерть порівнюється з кінцем і втратою, навіть якщо це слово й застосовують до Бога, то як кару або те що хочеться відтермінувати. Святий Григорій на противагу цим негативам визначає смерть, як велике Боже благодіяння:

Смерть є благом, бо звільняє від гріха: гріх - це, наче іржа, наріст нечистоти на людській природі, що спотворює красу, сотворену на образ Божий, а смерть очищує від цього наросту. Вона відкриває можливість повернутися до первісного стану безпристрасності, нетління і безсмертя через воскресіння¹¹³.

Іван Павло II, який не був першопрохідцем у викладі вчення про повноту потрібності людського тіла, а базуючись на Святому Письмі та наслідуючи святоотцівську учительну традицію, та проповідуючи в дусі персоналізму Другого Ватиканського Собору, в новий, сучасний та більш зрозумілий для

¹¹² Див. Атанасій Великий. *Бесіда про воплочення Слова і про його явлення нам за тілом* / перекл. з грец. О. Кінжратишин. Львів 2018, 17-20.

¹¹³ Григорій Ниський. *Велике оголошувальне слово*, 8.

теперішнього читача спосіб, висвітлює Божу об'явлену істину у християнському вченні. Він говорить що тіло виявляє ідентичність людини, що є невід'ємним аспектом людської особи, та є як засобом дарування себе іншим людям. Саме через тіло людина виражає себе у цьому земному світі, тому тілесність повинна бути свідомством правдивої любові¹¹⁴.

Тому підсумовуючи вище сказане, бачимо, що християнська відповідь на сучасні закиди «підступного» світу, була сформована ще від самих початків становлення нашої релігії. Цінність та водночас новизна папи Войтили полягає в тому що, він зміг фахово акумулювати та висвітлити в контексті новітніх викликів багатовікову християнську істину. В даному розділі ми приділили увагу власне найважливішому виміру нашого дослідження – ставлення Церкви у своєму вчительському уряді до проблем поширення трансгуманістичних ідей в сучасному світі. Навчаючи про Богослов'я тіла, папа Іван Павло II проливає світло на речі, які в сучасності іноді знаходяться в тіні новітніх ідеологій і рухів. Понтифік протиставляє страхомі старіння і смерті науку Христа. Автор наголошує на тому, що людина, яку сотворив Господь, є покликаною до вічності і ставить християнський наголос на тому, про що дбає і мріє людина, XXI століття, а в особливості молода особа, чия свідомість часто є затьмарена ідеями безсмертя в його суто матеріальному вимірі – з цього прагнення, обумовленого страхом смерті й неможливістю зарадити плинності часу.

Папа вказує на правдиве безсмертя, яке несе в собі Ісус Христос, втілившись і давши людям Добру Новину – Євангеліє. В той час, як трансгуманісти у своєму вченні схиляються до потреби штучно вдосконалювати людське тіло, яке протягом життя старіє і «зношується», Церква в особі Святих Отців каже нам, що наше тіло, дане нам Богом, перебуває в нерозривній єдності з душею, без якої наявність самого тіла не має ніякого значення.

3.2. Не усвідомлення свого тіла. Виклик подружжю (ЛГБТ)

---

¹¹⁴ Див. Іван Павло II. *Чоловіком і жінкою сотворив їх: богослов'я Тіла*, 188-190.

З викликом войовничої ЛГБТ пропаганди Церква зіткнулася тоді, коли їхні представники почали відкрито маніфестувати про своє місце в суспільстві. Однак про феномен такої проблеми було відомо з самих початків. Ще з текстів Святого Письма, як Старого так і Нового Звітів є згадки про гріх «мужоложства», найвиразніша згадка про це є в апостола Павла в листі до Римлян, де він різко критикує одностатеві зв'язки та називає їх «соромом» (див. Рим. 1:25-28). В Старому Завіті в книзі Левіт, той хто творить цей гріх чинить «гідоту», та смертю мусять обоє бути покарані (див. Лев. 20:13).

Подібну критику та різке засудження даної проблеми можна простежити в святих Отців. Для прикладу святий Василій Великий каже так: «Хто явив шаленство на чоловічому тілі, час для покаяння нехай справджується відповідно до часу покаяння перелюбника»¹¹⁵. Тобто за одностатеві зв'язки згідно його постанов, вживалося канонічне покарання у вигляді 15 років відлучення від святого Причастя. Святий Григорій Ниський збільшив його до 18 років¹¹⁶. Найбільш критичним та жорстким у своїх висловлюваннях щодо цього гріха був святий Іван Золотоустий. Він не тільки порівнював це з соромом, а назвав це хворобою:

Що роблять блудниці, те саме, а краще сказати — потворніше, коять і мужоложники. Змішання з блудницями, хоч і беззаконне, проте природне, а мужоложство і протизаконне, і протиприродне. Якби не було гесни й не погрожувало покарання, то це було б гіршим за всяке покарання. Коли ж вони насолоджуються, то це свідчить лише про посилення покарання. Я стверджую, що ці (мужоложники) гірші за вбивць, адже краще померти, ніж жити після такої наруги. Вбивця відторгає душу від тіла, а цей губить і душу разом з тілом. Який ні назви гріх, жоден не дорівнюватиме цьому беззаконню. Нічого, нічого немає безрозсуднішого й важчого за таку наругу... Не кажу, що ти тільки зробився жінкою, але більше: ти згубив своє існування, як чоловік, ти ні в жіноче єство не змінився, ні того, яке мав, не зберіг, а зробився загальним зрадником того і того єства, і гідний вигнання і від чоловіків і від жінок, і побиття камінням, оскільки ти образив ту і ту стать¹¹⁷.

Не можна не згадати про «Номоканон» Івана Мосха, який був фундаментальним кодексом на християнському Сході для класифікації гріхів. В ньому терміном покарання є три роки за умови повного розкаяння.¹¹⁸

¹¹⁵ Милош Н. *Правила Святых Отцов Православной Церкви с толкованиями* Т. I / перекл. с серб. Санкт-Петербург 1911, 110.

¹¹⁶ Григорій Ниський. *Правило 4*.

¹¹⁷ Іван Золотоустий. *4-та бесіда на Послання Павла до Римлян*.

¹¹⁸ Івана Посника. *29-30 правила*.

У ранній Церкві не було чіткого вчення про ЛГБТ-спільноту, так як термін "ЛГБТ" взагалі ще не існував. Але, як бачимо з вище наведених цитат, Церква ранніх часів ставилася до гомосексуалізму як до чогось ганебного що порушує природний порядок речей.

В Катехизмі Української Греко-Католицької Церкви «Христос – Наша Пасха» також говорить про гомосексуальну поведінку яка стоїть в ряді з різними видами статевого життя які є поза таїнством Подружжя: «[...] подружжя невірність, руйнування подружньої плідності абортами та контрацептивними засобами, багатоженство і багатомужжя, гомосексуальні дії, автоеротизм є приниженням гідності людської особи та важким гріхом»¹¹⁹.

Катехизм Католицької Церкви подає нам більш лояльніше ставлення до ЛГБТ, наприклад, заклик до сприйняття таких людей з повагою, співчуттям і тактовністю та уникати будь-яких форм несправедливої дискримінації¹²⁰. Однак, важливо зазначити, що ці заклики стосуються перш за все питання поваги до особистості, а не підтримки самого руху ЛГБТ спільноти. Таким чином, можна сказати, що з плином часу Церква стає більш лояльною до ЛГБТ, але це не означає підтримка самого руху, а в першу чергу – поваги до особистості та уникнення зневаги до молодого людини.

В Декларації про деякі питання статевої етики Священної Конгрегації у справах віровчення «Людська Особа», за спостереженням психологів робиться розрізнення між гомосексуалістами¹²¹. На відмінну від людей, у яких одностатеві схильності виникли внаслідок недостатнього виховання або поганого прикладу, фахівці розповідають про інший типаж які мають схильності через вроджений інстинкт певного типу або через патологічну конструкцію яка рахується невиліковною. Щодо таких людей Декларація займає наступну позицію: «У ділянці душпастирської праці до цих гомосексуалістів потрібно, безперечно, ставитися з розумінням і підтримувати їх в надії на подолання особистих труднощів і в їхній нездатності належно

¹¹⁹ Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», 863.

¹²⁰ Катехизм Католицької Церкви, 2358.

¹²¹ Кришталь Г. *Моральне богослов'я: Етика статевої і подружнього життя. Скрипт для студентів*. Львів 2009, 261.

вписатися в суспільство.»¹²². Оцінка вини таких осіб повинна бути здійснена обережно. Однак ніякий пасторальний метод не може морально виправдати такі дії, аргументуючи їх сумісністю зі становищем цих осіб. Оскільки гомосексуальним стосункам бракує необхідної орієнтації на мету відповідно до об'єктивного морального порядку¹²³.

Як бачимо, Церква розуміє та бере до уваги складні передумови, які обмежують свободу людини. До цих умов відносяться такі явища як: статева незрілість, хибне виховання у родині, біологічні залежності, тощо¹²⁴. Тому Церква враховує те, що явище гомосексуалізму у людині з'явилося не лише за її особистою виною. Деколи можна почути що, гомосексуальні схильності в певних випадках не є вільним вибором людини, а отже ці люди не мають гріха. Але так як і з іншим злом, людина завжди має право вибору чи робити його чи ні¹²⁵. Так подібно і з гомосексуальними схильностями в яких все ж таки присутня певна свобода, людина з Божою допомогою здатна стримуватися від гомосексуальної активності.

Лаконічно проблему гомосексуалізму висвітлено в напрацьованні інституту родини та подружнього життя яке висвітлює вчення про союз чоловіка і жінки в різних релігіях, зустрічаємо наступне пояснення: «Католицька Церква вважає гомосексуальні взаємини та союз гріховними, оскільки вони суперечать Божому задуму та природі людини. При цьому не засуджується особа, а лише її вчинки. Церква ж пропонує програми служіння таким людям, з метою утримання їх від гріховного стилю життя»¹²⁶. Також в скрипті для студентів, який видав Український Католицький Університет «*Етика статевої і подружнього життя*», представлено хороший висновок та сучасне вчення Церкви щодо цієї проблематики: «Сама схильність не є гріхом *per se*, але може схилити до морально невпорядкованої активності.

¹²² Конгрегація у справах віровчення. Декларація про деякі питання статевої етики *Persona Humana*. Рим 1975, 8.

¹²³ Конгрегація у справах віровчення. *Persona Humana*, 8.

¹²⁴ Кришталь Г. *Моральне богослов'я: Етика статевої і подружнього життя*, 262.

¹²⁵ Там само, 263.

¹²⁶ Інститут родини та подружнього життя. *Подружжя як діалог любові. Вчення про союз чоловіка і жінки в різних релігіях*, 6.

Церква засуджує, однак, гомосексуальну поведінку, оскільки вона є порушенням морального порядку і суперечить буттєвій структурі людини і її дієвій сфері...»¹²⁷. З цієї цитати самозрозумілим є те, що Церква не може дозволити одностатеві шлюби оскільки це суперечить Божому задумові та ламає логічну побудову природи людини. Приклад з біологічної точки зору наведений в книзі Галини Терашкевич «*Основи біоетики та біобезпеки*», говорить нам наступне: «Гомосексуалізм – це гріх проти Божого задуму, бо чоловік не створений для статевого акту з чоловіком, а пряма кишка не створена для єднання в любові і розмноження»¹²⁸.

Згідно Католицького вчення про сексуальну мораль, бісексуальні зв'язки вважаються так само гріховними як і одностатеві. Тут слід зазначити що сексуальні зв'язки в Католицькій Церкві розглядаються виключно в контексті шлюбу між чоловіком і жінкою, і мають бути вираженням їхньої взаємної любові та плідності¹²⁹. Звичайно, що кожна людина повинна бути поважана і прийнята з любов'ю, незалежно від її сексуальної орієнтації. Цей аспект заснований на загальному християнському моральному принципі любові до ближнього. Однак, щодо сексуального акту між особами однакової статі або особами різної статі, які не перебувають у шлюбі, Церква вчить, що такі дії є морально неприпустимими. Оскільки бісексуальність включає сексуальний потяг до осіб обох статей¹³⁰, католицька моральна традиція, як вже було вище сказано, сприймає саму орієнтацію не гріховну, але таку практику сексуальних відносин вважає неприпустимою. Ми як християни знаємо що Божий задум стосовно шлюбу є недвозначним, оскільки саме чоловіком і жінкою Він сотворив їх (див. Буття 1:27). І саме Бог сотворив стать яка є Божим даром для людини, а не мінливим соціальним явищем, як твердять прихильники гендерної ідеології¹³¹.

---

¹²⁷ Кришталь Г. *Моральне богослов'я: Етика статевої і подружнього життя*, 262.

¹²⁸ Терашкевич Г. *Основи біоетики та біобезпеки*. Тернопіль 2014, 299.

¹²⁹ Катехизм Католицької Церкви, 2360.

¹³⁰ Бусел В. *Великий тлумачний словник української мови*. Ірпінь 2005, 85.

¹³¹ Лаба Р. *Християнська ідентичність і гендерна пастка*. Київ 2020, 3.

Як бачимо Католицька Церква має багаторічну історію вчення щодо статевої, гендерної ідентичності та сексуальності. Вона не тільки демонструє свою позицію стосовно виклику ЛГБТ а також пропонує альтернативний шлях вирішення цієї ситуації для молоді. Терапія таких відносин полягає в розвитку духовності¹³². Катехизм Католицької Церкви говорить наступне:

Гомосексуальні особи покликані до цнотливості. Через чесноти панування над собою, які вчать внутрішньої свободи, інколи через підтримку безкорисливої приязні, через молитву і сакраментальну благодать вони можуть і повинні поступово й рішуче наближатися до християнської досконалості¹³³.

Розвиваючи свою духовність молода особа може навчитися любити свого Творця серцем та відчувати велику радість синівської любові, яка перевищує різні тимчасові тілесні задоволення. Переміна може статися лише за умови внутрішнього навернення людини. Церква пропонує звертатися по допомогу до духівників та психологів. В більшості випадків ця переміна має полягати у визнанні цінності свого тіла згідно вченням Католицької Церкви. Саме це визнання потрібне для пізнання себе при зустрічі і тієї ж і іншої статі. Таким чином, молода людина може з радістю приймати особливий дар іншого чоловіка чи жінки як створіння Бога Творця і взаємно збагачуватися.

3.3. Віртуалізм

Церква, як частина сучасного суспільства в даний момент також переживає час своєї цифрової трансформації. З огляду на існуючі виклики християнська спільнота намагається успішно проходити адаптивний період зміни класичних підходів душпастирювання і проповідування Божого Слова на інноваційно-творчі цифрові підходи. Таким чином християнство не втрачає своєї динаміки і це дозволяє в довгостроковій перспективі активізувати євангелізацію відповідно реагуючи на існуючі запити. Глобалізаційні процеси витіснили Церкву з числа лідерів у першості донесення інформації до соціуму¹³⁴. Однак тепер віртуалізація і діджиталізація виявилися реальним гнучким інструментом,

¹³² Терашкевич Г. *Основи біоетики та біобезпеки*, 299.

¹³³ Катехизм Католицької Церкви, 2359.

¹³⁴ Горохолінська І. *Церква у віртуальному просторі: місія та форми проповіді в умовах постмодерну (на прикладі УПЦ КП // Збірник наукових праць*. Випуск 14 (6). Київ 2019, 98.

який дозволяє Церкві мимоволі увійти в суспільне середовище, яке в силу різних об'єктивних причин є або може бути частково, повністю чи надмірно обмежене у своїй діяльності під контролем світського уряду з можливими наслідками ізоляції соціуму на будь-якому континенті. Найвним прикладом цього є епідемія COVID-19. Очевидно, що Церква не планувала виробляти відповідної стратегії своєї присутності у віртуальному світі, однак обставини в котрих опинилися її вірні спонукали активно увійти і користати з сучасних комунікативних технологій. Протягом карантинних це був для християнської спільноти чи не єдиний шанс активної комунікації з метою задоволення своїх релігійних потреб. Саме так популярні, але повільні новітні тенденції у Церкві прискорились і визначили її майбутню віртуалізацію ще на декілька років вперед. Крім цього адаптація Церкви до існуючих епідеміологічних викликів сприяла значному сповільненню поширення вірусу і дозволила, завдяки країнам справлятися з новими реаліями.

Церква завжди намагалася промовляти до вірних зрозумілою їм мовою та завдяки доступним для них засобам, що дозволяє забезпечити продуктивну присутність Церкви в тому чи іншому місці¹³⁵. Тепер такими актуальними і раціональними засобами є індивідуальні комунікативні пристрої, доступні і опановані кожною людиною. Вони і є базою для «цифрового богосов'я».

Слід також зазначити, що віртуально діяльність Церкви не обмежувалася виключно назовні. Ієрархічна структура Церкви також потребувала відповідної комунікації для вирішення подальших викликів у сфері розвитку соціальних процесів. З огляду на це почали паралельну діяльність віртуальні офіси, які, використовуючі інструменти для презентацій Zoom, Webex, GoToMeeting і Skype координували зв'язок з місцевими ієрархами і стали альтернативою особистим синодальним зустрічам. Такі новітні віртуальні підходи у Церкві спростили віддалену працю зробивши її ефективнішою в часі існуючих обмежень мобільності людей і дозволили працювати з будь-якого континенту.

---

¹³⁵ Горохолінська І. *Церква у віртуальному просторі: місія та форми проповіді в умовах постмодерну (на прикладі УПЦ КП)*, 97.

Своєрідної другої хвилі віртуалізації Церква зазнала після 24 лютого 2022 року. Неможливість служіння на територіях охоплених бойовими діями спонукало душпастирів перейти на інший рівень спілкування з своїми вірними, які стали біженцями в Україні та за її межами. Сам факт того, що люди активно слухали голосу Церкви в таких критичних для них ситуаціях свідчить про її великий авторитет серед вірян, які гуртуються на почуті заклики¹³⁶.

Проходячи цифрову трансформацію Церква усвідомлює всі небезпеки. Серед іншого небезпека виникнення так званої суто «віртуальної релігії»¹³⁷ де не існує розрізнення між трансляцією богослужіння онлайн і онлайн богослужінням¹³⁸, а також морально-етичні норми поведінки релігійних представників в інтернеті.

Тому на синодальному рівні з метою дотримання правил етикету Церква водночас координує та видає певні правила присутності її представників у соціальних мережах. Для УГКЦ в Україні такими правилами є проголошена 3 серпня 2020 року «Інструкція про присутність церковних структур, інституцій, духовенства, богопосвячених осіб Києво-Галицького Верховного Архієпископства УГКЦ в мережі «Інтернет». Порухення її окремих норм передбачає карні санкції.

3.4. Консюмеризм

Онтологічно все буття не є самодостатнім і залежить тільки від Бога. В цьому контексті людина також є залежною від Творця, який підтримує її духовними благами як і те, що знаходиться навколо неї. Проте людське існування на землі також залежить від благ матеріальних, якими збагачуємося черпаючи їх з природи. Не доречно розглядати людину в контексті тільки однієї з зазначених категорії благ, оскільки вони тісно взаємопов'язані. Людина, як вінець творіння, отримала гідність управителя раю, що є уособленням дарованого

¹³⁶ Смирнов А. *Українське християнство в цифровому світі: виклики та перспективи*. Острого 2022, 5.

¹³⁷ Смирнов А. *Українське християнство в цифровому світі: виклики та перспективи*, 141.

Див. Мартинюк Е. *Віртуалізація як конвергентний процес сучасного релігійного життя // Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. Серія: Історія. Філософія. Політологія: збірник наукових праць*. Випуск 12. Одеса 2016, 76.

¹³⁸ Смирнов А. *Українське християнство в цифровому світі: виклики та перспективи*, 148.

Богом світу. Її тісна прив'язка до матеріальних речей цього світу і пряма залежність від них сталася щойно після гріхопадіння. До цього часу такі блага, як здоров'я чи багатство розглядалося людиною як щось природне і їй належне.

В цьому була суть її існування з Творцем в благодатному райському стані. Лише після втрати своїх обдарувань і усвідомлення своєї тлінності людина зрозуміла, якими благами для неї є здоров'я, а відтак і залежне від нього довголіття¹³⁹. Тому історичний соціум усі свої зусилля спрямовував на продовження свого існування. Для цього використовувалися всі матеріальні середники, щоб обслуговувати це завдання. Людина відвернулася від Бога, як правдивого джерела життя і повернула свій зір виключно на те, що тимчасово продовжить, зробить комфортнішим та полегшить її тимчасове існування на землі. Все «потойбічне» нею знецінилось а пріоритетом стали речі матеріальні. Таким чином під благами людина почала розуміти все те, що насамперед має цілком життєвий характер. Внаслідок зміни світогляду соціум утвердився у екзистенційному переконанні, що збільшення матеріальних благ забезпечить стабільність та визначить їх благополуччя. Способи і методи досягнення консюмерних цілей у кожному суспільстві мали свою градацію в залежності від доіндустріального чи постіндустріального періоду. Проте остаточні форми консюмеризму сформувалися на екзистенційній потребі людства за принципом Л. Фейєрбаха: «людина є, що вона їсть»¹⁴⁰.

Церква не заперечує факту, що людина, як істота у своєму матеріальному бутті по своїй суті є споживачем. «З усякого дерева їстимеш плід» - сказав Господь до Адама. В цьому наказі Творця чітко окресленні матеріальні і раціональні потреби людини. Однак намагання вижити не повинні перевищувати існуючі запити. Це важливо усвідомити для молоді, яка активно вивчає бізнес і маркетинг з метою впровадження новітніх концепцій в розвитку продовольчих сегментів ринку. Важливо, щоб молоді спеціалісти робили це виважено і коректно, виходячи з потреб соціуму та з врахуванням раціональних

---

¹³⁹ Див. Никитченко О. *Релігійний консюмеризм та консюмерна людина у сучасному світі* // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: збірник наукових праць*. Випуск 10. Одеса 2015, 82.

¹⁴⁰ Никитченко О. *Релігійний консюмеризм та консюмерна людина у сучасному світі*, 81.

витрат на споживчу продукцію. Маркетинг повинен формуватися виходячи з моральних принципів спеціаліста. Молодь, яка виходить з університетським дипломом не повинна боятися християнізувати не лише місце своєї праці, але й розпрацьовувати справедливі споживчі програми для сучасного ринку. Молоде покоління завжди творче, проте існуючі принципи ринку завжди прагнуть перетворити цю культуру творчості на культуру споживання. Тому багато людей через мутацію цінностей не розуміє, що даний їм Богом творчий талант вони мимоволі трансформують у консюмеризм.

З іншого боку, сучасному молодому поколінню слід також усвідомити, що в сьогоденні назріває також небезпека так званого «релігійного маркетингу». Інтегруючи віру у бізнес людина створює релігійний продукт для певної суспільної чи конфесійної групи¹⁴¹. Одним з таких наявних прикладів є практика прощ. Їх організація набрала ознак комерційної складової і перетворюються на релігійний туризм з якого мають зиск споживач і організатор-виробник. Ця спроба заробити на розмаїтті почуттів віруючої людини співзвучна з середньовічним уявленням про купівлю собі спасіння. Не зайвим є також згадати про специфічну духовну літературу про різного роду об'яви і новітні пророцтва, котру продукують як відповідь на сучасні виклики хворої духовності молоді людини через її неправильне релігійне життя. Церква змушена піддавати таку літературу чіткій цензурі. Тому консюмеризм потрібно розглядати не лише через призму економічного аналізу, але й аналізу релігійного, який чітко вказує молоді на руйнівну ідеологію надмірного споживання¹⁴².

3.5. Висновок до даного розділу

В цьому розділі приділяється увага власне найважливішому виміру цього дослідження – ставлення Церкви у своєму вчительському уряді до проблем поширення непоміркованого ставлення людини до власного тіла та ідеї про його штучне вдосконалення в сучасному світі. Навчаючи про Богослов'я тіла,

---

¹⁴¹ Див. Там само, 82.

¹⁴² Никитченко О. *Релігійний консюмеризм та консюмерна людина у сучасному світі*, 83.

Католицька Церква проливає світло на речі, які в сучасності іноді знаходяться в тіні новітніх ідеологій і рухів. Понтифік протиставляє страхові старіння і смерті науку Христа.

У своїх катехизах Папа Іван Павло II наголошує на тому, що людина, яку створив Господь, є покликаною до вічності, і ставить християнський наголос на тому, про що дбає і мріє людина ХХІ століття, а в особливості молода особа, чия свідомість часто є затьмарена ідеями безсмертя в його суто матеріальному вимірі – з цього прагнення, обумовленого страхом смерті й неможливістю зарадити плинності часу, і народжується ідея про тілесну вседозволеність.

Єпископ Риму вказує на правдиве безсмертя, яке несе в собі Ісус Христос, втілившись, взявши на себе тіло людини, і давши людям Добру Новину – Євангеліє. В той час, як вже згадані нами раніше трансгуманісти у своєму вченні схиляються до потреби штучно вдосконалювати людське тіло, яке протягом життя старіє і «зношується», Церква в особах Святих Отців каже нам, що наше тіло, дане нам Богом, перебуває в нерозривній єдності з душею, без якої, за християнським вченням, наявність самого тіла не має ніякої цінності.

Досліджуючи явища, які складають основний фундамент для розвитку сучасних ідеологій, що пропагують викривлене з точки зору вчення Церкви ставлення до тіла, ми також розглянули феномен ЛГБТ-ідеології та відповіді на Церкви її поширення.

При ретроспективному розгляді може здатись, що від часів перших християн ставлення Церкви до гомосексуальності змінювалось, еволюціонувало. Проте при глибшому аналізі стає очевидним, що ставлення Католицької Церкви до явища гомосексуалізму, «мужоложства» увесь час залишалось незмінним – одностатеві стосунки є гріхом. З іншого боку, з розвитком науки, суспільних інституцій та іншими глобальними процесами Церква також почала розвивати свою думку в площині ставлення до власне особи, яка є носієм того, що можна можна охарактеризувати по-різному: орієнтація, ідеологія, хвороба.

В Біблії неодноразово наголошується на тому, що одностатеві стосунки є гріхом, соромом, гидотою тощо. З початком розвитку християнської думки з'являються також твори Отців Церкви, які також чітко окреслюють це явище як гріховне, навіть даючи настанови про те, якої покути заслуговують ті, хто цей гріх чинить. В наш час джерелом інформації про християнське вчення виступають сучасні «підручники віри» - катехизми, а також різні документи Церкви. В даній роботі при розгляді феномену ЛГБТ ми звертались до Катехизму УГКЦ «Христос – наша Пасха», а також Катехизму Католицької Церкви. Хоч погляд на гомосексуалізм в цих двох джерелах висловлений дещо в різний спосіб, все ж між ними існує чіткий консенсус щодо гріховності цього явища. Ми також використали Декларацію «Людська особа» Священної Конгрегації, в якій наводить певне розрізнення між тим, яке походження можуть мати гомосексуальні нахили особи.

Важливим є те, що в сучасних джерелах ми бачимо чіткий наголос на тому, що Церква закликає до шанобливого ставлення до людської особи незалежно від її статевих нахилів. Таким чином, серед представників ЛГБТ-руху та тих, хто намагається поширювати їхні ідеї часто виникають спроби спекулювати і маніпулювати через використання фрагментів Вчення Церкви поза контекстом. Наприклад, існує твердження, що оскільки гомосексуальність є вродженою схильністю особи, то гріховності в ній немає. Але такі маніпуляції можуть мати реальних успіх лише серед тих, хто не розуміє, про що говорить нам Католицька Церква. А церква власне говорить про те, що навіть якщо цей нахил може бути вродженим, людина все ж має волю піддаватись гріхові чи ні – чинити акт, який в будь якому випадку буде гріхом, оскільки стане актуалізацією цього вродженого, але протиприродного нахилу, чи стримуватись і бути вірною християнському покликанню. Зрозуміти цю проблему допомагає також те, що гомосексуальні стосунки в будь якому разі будуть позашлюбними, адже створення таких союзів Церква не лише не благословляє, а й засуджує.

Для даної роботи ми досліджували феномен ЛГБТ у контексті непомірного пошуку задоволення для тіла, поверхневого розуміння тілесності та пошуку ідентичності молоді людини в світі 21-го століття та відповіді Церкви на ці проблеми, які завдяки глобалізації виникають по всьому світу, навіть в країнах, де панує радикальний традиціоналістичний уклад суспільства.

Ще одним викликом сучасності, з яким зіткнувся світ, є віртуалізація. Пошуки людиною способів спростити комунікацію за допомогою мережі інтернет, характерні для останніх десятиліть, значно посилились і набули нової актуальності з поширенням коронавірусної хвороби Covid-19. Коли 2020-го року було оголошено, що розповсюдження інфекції набуло масштабів пандемії, людство опинилось перед новим, небаченим викликом – закриття кордонів, ізоляція, перехід зі звичного способу праці, навчання та інших соціальних активностей в дистанційний формат. Варто зазначити, що пандемії траплялись і раніше – чи не кожного століття виникають масштабні епідемії та пандемії, проте люди вперше опинились в становищі, коли ізоляція паралізує суспільне життя не повністю, адже є новітні засоби комунікації, зокрема мережа інтернет, що спонукало людей усього світу шукати способи пристосування до нової реальності в ситуації, коли було цілком незрозуміло, наскільки довго це буде продовжуватись.

Церква і раніше вдало комунікувала зі своїми вірними за посередництвом інтернету, але масштаб потреб у світі, враженому пандемією, не можна було навіть співставити з тим, який був до 2020-го року. Окрім потреб терміново налаштувати систему онлайн-трансляцій богослужіть, що було нагальним в умовах, коли держава потребувала підтримки у закликах не відвідувати публічних відправ з огляду на великі скупчення людей, з'явилися також потреба оперативної вирішення питання з навчанням духовних семінаріях, вищих навчальних закладах та недільних школах, проведення різних курсів, презентацій, конференцій, молитов тощо. Фактично у всіх сферах свого життя Церква перейшла в онлайн формат. Особливим нововведенням, яке, можна

сказати, стало історичним феноменом, стало проведення Архисерейських Синодів за допомогою онлайн-платформ.

Таким чином, віртуалізація стала на допомогу Церкві у справі поширення науки, голошення Євангелія, охопивши навіть адміністративно-організаційну сферу діяльності. Такий швидкий прогрес, очевидно, був вимушеним, оскільки ніхто не планував такими швидкими темпами переходити у віртуальну площину, тим більше повністю переноситись в неї в усіх сферах життя.

В Україні віртуалізація після певного спаду знову набрала обертів. Причиною цьому послужив початок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. Безпосередні бойові дії та окупація охопили одразу декілька адміністративних одиниць Української греко-Католицької Церкви (Київську Архiepархію, Донецький, Одеський та Харківський екзархати), не кажучи про дієцезії Римсько-Католицької та єпархії Православних Церков.

Нова хвиля віртуалізації була пов'язана вже не з ізоляцією, а масовою міграцією українців в різні регіони та за кордон, перебування великої кількості вірних в окупації та неможливістю священників знаходитись поруч зі своїми парафіянами (всі священники були вигнані з територій, які контролюються російською армією, а двоє священників міста Бердянська – отці Іван Левицький та Богдан Гелета – були незаконно ув'язнені окупаційною адміністрацією).

В таких умовах Церква вимушена знову прибігати до віртуальних засобів комунікації, щоб хоч в такий спосіб єднати людей в молитві, особливо там, де вони не мають доступу до богослужінь наживо.

Наприкінці третього розділу ми розглянули також таке явище як консюмеризм, тобто тенденція до більш споживацького ставлення людини до оточуючого світу. В епоху розвитку капіталістичного устрою та секуляризації консюмеризм є досить поширеною рисою суспільства, а в особливості – його молодій верстви. Для Церкви споживацтво серед людей завжди було викликом, на який необхідно було давати відповідь. Хоч християнське вчення вповні усвідомлює, що людська особа має споживати, щоб жити, втім це первинне споживання, покликане забезпечити життя людини, має тенденцію

перетворюватись на непомірованість щодо матеріальних благ. ХХІ століття характерне високим рівнем конформізму в суспільстві, саме тому Церква має знаходити різні способи, щоб дати молодим людям альтернативні шляхи самоствердження. Нової актуальності набуває проблема формування сумління, яке в сучасній людині часто викривлене консюмерним ставленням до всього – інших людей, природи й навіть релігії. Адже саме сумління має допомагати людині судити про моральну складову її життя. Мова йде про так званий «релігійний маркетинг» становить серйозну небезпеку для Церкви та її розвитку в сьогоденні. Він виникає внаслідок впливу суспільного консюмеризму на релігійну спільноту. Проекція «бізнесового» мислення на релігійну сферу спотворює релігійний акт як такий. Наприклад, змінюється погляд на практику прощ, які перетворюються на релігійні туристичні мандрівки, в яких духовна складова все більше носить номінальний характер. В сутності це зловживання можна порівняти з купівлею спасіння. Дослідивши цю тему, можемо зазначити, що для вирішення проблеми консюмеризму необхідно його розглядати не лише з економічної та соціологічної точки зору, а також з релігійної та етичної.

ВИСНОВОК

Під час написання цієї магістерської роботи ми дослідили всі проблематичні питання які були представлені у вступі. У ході дослідження було стисло проаналізовано катехизи Папи Івана Павла II, які демонструють справжнє значення людського тіла. Поняття «Богослов'я тіла» відображає глибоке розуміння тіла як сприймальної, комунікативної та спасенної реальності. Понтифік запрошує віруючих розглядати тіло як місце зустрічі з Богом і засіб для виявлення та дарування любові. Вчення вказує на необхідність гармонійного поєднання тіла та духа, відмови від егоїстичного використання тіла та прагнення до особистої цілісності та взаємного дарування. Усі аспекти вчення катехиз Івана Павла II Богослов'я тіла спрямовані на виховання та підтримку молоді у пізнанні, та прийнятті свого тіла, та використанні у відповідності до Божої волі.

Також зроблено аналіз Магістеріуму Католицької Церкви де опрацьовано біблійне бачення людського тіла, та представлено тілесність людини як витвір Божий, який відображає Його образ. Також проаналізовано основні документи Учительського уряду Церкви, а саме Катехизм Католицької Церкви, де підкреслюється унікальність та святість людського тіла як Божий витвір, тому воно (тіло) заслуговує на повагу та захист. Далі продемонстровані енцикліки Пап, такі як: «*Humanae Vitae*» Папа Павло VI; «*Evangelium Vitae*», «*Veritatis Splendor*» Папа Іван Павло II; «*Deus Caritas Est*» Папа Бенедикт XVI; «*Laudato Si'*» Папа Франциск, де кожна з них подає своє значення тіла, в різних контекстах людського життя. Окрім того, в пунктах 3.1. та 3.2 розглянуто вчення Отців-апологетів, які надали міцний фундамент християнської доктрини про феномен людини та нерозривної цілісності між її душею та тілом. Крім того розглянуто вчення Святих Отців, які також говорили про єдність тіла і душі, та допомогли, своїм вченням, нам усвідомити чітко окреслювані феномени гріха супроти тіла.

Зокрема представлено соціологічні дослідження, опрацьовано статті, та різна наукова література для визначення викликів сучасної молоді які стосуються теми тіла людини.

У першому розділі вдалося коротко подати розуміння тіла в сучасному світі. В даному розділі ми розглянули проблематику явищ, які є переумовами для виникнення сьгоднішніх ідеологій, рухів та суспільних тенденцій, що їх ми дослідили. Такі поняття як кібернетизація, трансгуманізм, ЛГБТизація, віртуалізація, консюмеризм та комерціалізація все частіше стають об'єктом філософських, соціологічних, антропологічних та інших досліджень.

Наслідками віртуалізації, споживацтва (консюмеризм) та комерціалізації стає відхід від старих форм творення громадського життя, спроба тотальної монетизації і затирання поняття відповідальності людини перед своїм сумлінням – і все це відбувається в площині ставлення людини до власного тіла. Дослідивши історію розвитку ЛГБТ-руху у суспільно-правовому полі, побачили поступову зміну мети з лібералізації закону і суспільної моралі у питанні гомосексуальності на пропаганду та нав'язування своїх ідей всьому суспільству.

У другому розділі вдалося представити біблійне розуміння тіла, та вчення Католицької Церкви стосовно правильного усвідомлення тілесності людини. В Біблії знайдено важливі відомості про значення тіла у контексті релігійного життя. Тексти Святого Письма наголошують на тому, що тіло людини є святим творінням Бога, яке вимагає відповідального ставлення до себе та до інших. Життя та вчення Ісуса Христа, який зцілював фізичні недуги, показує велике значення тіла в духовному та загальнолюдському вимірі життя. Апостол Павло у своїх посланнях наголошує на тому, що тіло є храмом Святого Духа, який проживає в людині, і тому йому слід бути застосованим на Божу славу. А вчення Католицької Церкви, через вище наведені документи, наголосило на невід'ємному зв'язку тіла з душею та його важливості для духовного життя людини. Загалом, доктрина Церкви пропагує ідею поваги, захисту та визнання тіла людини як святого дару, який потребує поваги, гідності та захисту.

В третьому розділі вдалося подати найважливішу мету цієї роботи – ставлення Церкви як відповідь на дані виклики тілесності. На виклик старінню, протиставляється вчення катехиз Папи Івана Павла II, який підкреслює що людина покликана Господом до вічного життя. На виклик ЛГБТ-ідеології, протиставляється вчення Отців Церкви, які ще з тих часів говорили що одностатеві стосунки є гріховними. Це підтверджує Святе Письмо на яке опиралися Святі Отці, а також Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», та Катехизм Католицької Церкви. На виклик віртуалізації Церква також реагує, та пропонує відповідне використання мережі інтернет, приклади яких подано у третьому розділі. Церква показує як всевітня мережа значно полегшила спосіб комунікацій в житті людини. Таким чином цей приклад демонструє нам, що суспільство може використовувати інтернет не тільки в негативному значенні.

На виклик комерціалізму Церква також демонструє сильні та позитивні приклади того, як людська особі має правильно користуватися споживацтвом для забезпечення поміркованого життя людини. З іншого боку цей виклик є певним критерієм того в чому Церква повинна вдосконалюватися шукаючи різні способи, щоб дати молодим людям альтернативні шляхи самоствердження.

Дослідивши тему Богослов'я тіла, можна сказати що Католицька Церква має відповіді на виклики тілесності, та має чим відповідати на сучасні проблеми, пов'язані як з тілесністю, так і зі статевістю людини. Роблячи висновки з проведеного дослідження, можемо стверджувати, що наука Церкви протягом історії християнства невпинно розвивалася, що послужило запорукою того, що сьогодні в середині Церкви існують інституції, покликані відповідати на виклики в різних сферах життя людини. Важливим є те, що попри однозначність і категоричність християнського вчення, зокрема у морально-етичній площині, Церква з великою повагою ставиться до людської особи та її гідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Атанасій Великий. *Бесіда про воплощення Слова і про його явлення нам за тілом* / перекл. з грец. О. Кінжратишин. Львів 2018.
2. Бобошко Е. *Кримінальна відповідальність за незаконне розповсюдження порнографічних матеріалів і предметів* // Національний університет «Одеська юридична академія». Випуск 55. Одеса 2010.
3. *Богородичний*, глас 3, субота, вечірня, тропар воскресний // *Молитвослов, Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея*. Рим – Торонто: Видавництво ОО. Василян 1990.
4. Бунге Г. *Обьядение. Лакомство. Обжорство*. Москва 2014.
5. Бусел В. *Великий тлумачний словник української мови*. Ірпінь 2005.
6. Венедикт XVI. Енцикліка *Deus caritas est*. Львів 2011.
7. Вербицька О. *Постмодернізм як дискурсивна парадигма розуміння тілесності* // *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. Випуск 4 (2). Одеса 2012.
8. Воробьев Д. *Виртуальная реальность: бытие и ничто*. Нижний Новгород 2007.
9. Горго Ю. *Кібернетично-психофізіологічний підхід до визначення штучного інтелекту* // *Науково-теоретичний журнал Національної Академії наук України*. Випуск 4. Київ 2016.
10. Горохолінська І. *Церква у віртуальному просторі: місія та форми проповіді в умовах постмодерну (на прикладі УПЦ КП)* // *Збірник наукових праць*. Випуск 14 (6). Київ 2019.
11. Грабазій І. – Козленко О. (ред.). *Генеза явища порнографії та боротьби з ним* // *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. Випуск 3. Луганськ 2015.
12. Гриців С. *Трансформація тілесності через призму сучасної б'ютифікації*. Випуск 1. Львів 2019.

13. Дейвіс Н. *Європа. Історія* / перекл. з англ. Таращук П., О. Коваленко. Київ 2014.
14. Діордіца І. *Засади кібернетичної деонтології через співвідношення суцього та належного* // *Зальноукраїнський науково-практичний господарсько-правовий журнал «Підприємництво, господарство та право»*. Випуск 2. Київ 2019.
15. Діордіца І. *Методологія дослідження кібербезпекової політики: кібернетичний підхід* // *Науковий вісник УЖНУ*. Випуск 23. Запоріжжя 2013.
16. Долбня М. Р. – Гончарова О. (ред.). *Трансгуманізм як напрямок філософських досліджень* // *Матеріали III всеукр. студ. наук.-практ. конф. «Філософські та культурологічні проблеми людства очима студентства»*. – НУК. Миколаїв 2020.
17. Жарова Л. *Економіка порно. Хто заробляє на соціальних табу?* // genderindetail.org.ua (20.05.2023).
18. Іван Павло II. Апостольське поучення *Catechesi tradendae*. Львів 2008.
19. Іван Павло II. Енцикліка *Evangelium vitae*. Рим 1995.
20. Іван Павло II. Енцикліка *Veritatis splendor*. Київ 2013.
21. Іван Павло II. *Чоловіком і жінкою сотворив їх: богослов'я Тіла* / перекл. Волощак І. Львів 2022.
22. Капустіна Н. – Попсуєнко Л. (ред.). *Трансгуманізм як проект покращення людини: філософсько-етичний вимір* // *Наукове видання «Юридичний вісник»*. Випуск 2. Одеса 2019.
23. Комісія Синоду Єпископів. *Катехизм Католицької Церкви. Компендіум* / перекл. за виданням: *Catechismo della Chiesa Cattolica. Compendio*. Milano: Edizioni San Paolo s.r.l. Львів 2008.
24. Конгрегація у справах віровчення. Декларація про деякі питання статевої етики *Persona Humana*. Рим 1975.
25. Косс В. *Кібернетичний підхід до аналізу трансформації інформації в процедурах мислення людини* // *Науково-популярний журнал «Світогляд»*. Випуск 4 (24). Київ 2010.

26. Кришталь Г. *Моральне богослов'я: Етика статевої і подружнього життя. Скрипт для студентів*. Львів 2009.
27. *Commissioner for human rights. Доклад о правах человека. Дискриминация по признаку сексуальной ориентации и гендерной идентичности в Европе*. Страсбург 2012.
28. Лаба Р. *Християнська ідентичність і гендерна пастка*. Київ 2020.
29. Лавріщева К. *Кібернетика, інформатика та програмна інженерія: аспекти розвитку // Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України*. Київ 2010.
30. Леньо І. Роздуми про людське тіло // godynaugss.if.ua (21.05.23).
31. Лопухин А. *Толкование на Евангелие от Иоанна* // azbyka.ru (06.05.2023).
32. Маркузе Г. *Эрос и цивилизация* / перев. с англ. Юдин А. Киев 1995.
33. Мартинюк Е. *Віртуалізація як конвергентний процес сучасного релігійного життя // Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. Серія: Історія. Філософія. Політологія: збірник наукових праць*. Випуск 12. Одеса 2016.
34. Марценюк Т. *Страх розмаїття: національні властивості толерантності і гомофобії // Журнал Критика*. Число 11-12. Київ 2009.
35. Милош Н. *Правила Святых Отцов Православной Церкви с толкованиями Т. I* / перекл. с серб. Санкт-Петербург 1911, 110.
36. Никитченко О. *Релігійний консюмеризм та консюмерна людина у сучасному світі // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: збірник наукових праць*. Випуск 10. Одеса 2015.
37. Ожеван М. *Трансгуманістичний рух та техноутопія кібернетичного іморталізму: філософсько-методологічний аналіз // Вісник КНТЕУ*. Випуск 3. Київ 2015.
38. Олешко Т.І. – Касьянова Н.В. (ред.). *Перспективи підготовки фахівців напряму «Економічна кібернетика»: аспекти встановлення і розвитку електронної економіки // Збірник наукових праць за матеріалами*

Всеукраїнської науково-практичної конференції 1-2 березня 2017. Дніпро 2017.

39. Олішевський О. *Визначення інформації порнографічного характеру // Вісник Кримінологічної Асоціації України. Випуск 8. Харків 2014.*
40. Павло VI. *Енцикліка Humanae Vitae. Львів 2002.*
41. Паляничко Д. *Загальне поняття порнографії, її види та критерії визначення // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права» МОН України. Випуск 50. Одеса 2009.*
42. Патріарша Катехитична комісія. *Повчальні та пророчі книги // Міжнародний Біблійний коментар. Католицький та екуменічний коментар на XXI століття. Том 3. Львів 2018.*
43. Покулита І. *Віртуалізація повсякденності як атрибут медіакультури сучасності (в контексті теорій соціальної реальності) // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. Випуск 3 (11). Київ 2011.*
44. Попова Б. *Тілесність у контексті постмодерну. Київ, 2014.*
45. Радаєв В. *Соціологія потреблення: основні підходи. Москва 2005.*
46. Рисований І. *Проблеми віртуалізації буття людини в інформаційному суспільному просторі // Матеріали XXI міжнародної науково-практичної конференції «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті». Випуск І. Харків 2020.*
47. *Святе Письмо Старого та Нового Завіту / перекл. о. Івана Хоменка. Львів 2007.*
48. Свящук А. *«Правовий захист ЛГБТ-спільноти». Київ. 2018.*
49. Северин-Мрачковська Л. *Консюмеризм: морально-етичний вимір // Гуманітарний вісник запорізької державної інженерної академії. Випуск 66. Запоріжжя 2016.*
50. Северин-Мрачковська Л. *Консюмеризм як феномен духовно-економічного життя сучасної людини: pro et contra // Університетська кафедра. Випуск 6. Київ 2017.*

51. Синод Єпископів УГКЦ. *Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха»*. Львів 2012.
52. Смирнов А. *Українське християнство в цифровому світі: виклики та перспективи*. Острог 2022.
53. Солдатська Т. *Перспективи трансгуманізму як нової філософії людини* // *Вісник Львівського університету*. Випуск 15. Київ 2017.
54. *Стихира на Господи взиваю я*, глас 8, вечірня, стихири на стиховні // *Молитвослов, Часослов – Октоїх – Тріодь Квітна – Мінея*. Рим – Торонто: Видавництво ОО. Василян 1990.
55. Стратонова Н. *Морально-етичні проблеми трансгуманізму*. Острог 2019
56. Терашкевич Г. *Основи біоетики та біобезпеки*. Тернопіль 2014.
57. Фіголь А. *Кібернетика. Її виникнення і значення*. Мюнхен 1966.
58. Філарет. *Апологети. Збірка послань древніх християнських апологетів*. Київ 2010.
59. Франциск. Енцикліка *Laudato si'*. Київ 2019.
60. Фукуяма Ф. *Наше Постчеловеческое будуще* / перев. с англ. Левина М. Москва 2004.
61. Чубукова О. *Кібернетика: від простих систем та технологій до кіберсередовища* // *Науковий економічний журнал «Актуальні проблеми економіки»*. Національна Академія управління №12 (174). Київ 2015.
62. Шадських Ю. *Еволюція смислового значення поняття «віртуальна реальність»* // *Філософський альманах*. Випуск 2 (172). Львів 2020.
63. Шпідлік Т. *Мараната. Життя посмерті*. Київ 2013.